

Torsdagen den
29 maj 1980

Torsdagen den 29 maj

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

*Konsumentverket
och allmänna
reklamations-
nämnden*

§ 1 Konsumentverket och allmänna reklamationsnämnden (forts.)

Fortsattes överläggningen om näringsutskottets betänkanden 1979/80:54 och 55.

HANS PETTERSSON i Helsingborg (s) replik:

Herr talman! Bengt Sjönell sade att alla förväntar sig ett nära samarbete mellan konsumentverket och allmänna reklamationsnämnden. Det kan man naturligtvis förvänta sig, men att få samarbetet att fungera blir säkert svårare. Och många av dem som i dag arbetar med konsumentpolitik och har erfarenhet av det nuvarande samarbetet är övertygade om att resultatet kommer att bli dåligt, om man skiljer på dessa båda verksamheter.

Bengt Sjönell sade också att det är ett rättsintresse att inrätta ett fristående verk och skilja detta från konsumentverket. Vi har nu i sju åtta år haft detta nära samarbete mellan de båda konsumentorganen, och mig veterligen finns det inte ett enda fall där man kan peka på att någon favoriserats på ett sådant sätt att rättssäkerheten skulle vara i fara. Jag tror i stället att splittringsviljan hos de borgerliga partierna bottnar i det ljumma intresse som de har för konsumenternas problem, eller kanske i den starka knytning som de har till näringslivet.

Ett införande av generella avgifter är ett mycket effektivt sätt att bromsa konsumenternas vilja att göra anmälningar till de olika konsumentorganen. Det är inte heller rätt att en konsument som anmäler ett missförhållande, som kanske berör stora grupper i samhället, ensam skall stå för kostnaderna för att detta rättas till.

Jag tog i mitt inledningsanförande upp kostnadsaspekten, men Bengt Sjönell berörde inte denna med ett enda ord. Jag tror att det säkerligen kommer att innebära stora kostnader, när alla de administrativa rutiner som i dag sköts av konsumentverket skall flyttas över till och skötas av det nya verket. Jag begär ingen ingående redovisning av Bengt Sjönell av kostnaderna för detta, men jag tycker att han skall erkänna att utskottsmajoriteten har räknat fel när den endast tillskjuter tre tjänster som skall klara ett nytt verks administration. Men man kanske räknar med att avgiftsbeläggningen skall minska ärendetillströmningen på ett så markant sätt att det självständiga verket skall klara sig med färre anställda.

Torsdagen den
29 maj 1980

*Konsumentverket
och allmänna
reklamations-
nämnden*

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Jag fastnade för samma del av Bengt Sjönelles inlägg som min namne i Helsingborg, nämligen den där Bengt Sjönell sade att det är ett rättsintresse att ett fristående verk inrättas.

Hela tiden ges uttryck för det som jag nämnde i mitt anförande, myten om parternas jämställdhet. Vore parterna jämställda, skulle vi inte diskutera konsumenternas problem och nödvändigheten av en reklamationsnämnd som tar till vara deras intressen. Reklamen, varuinformationen och allt det som hänger samman med marknadsföringen är ju ensidig. Och konsumenten måste alltid ta strid för att få rättelse. Någon ändring vad gäller dåliga produkter, felaktig marknadsföring m. fl. ärenden som avgörs av reklamationsnämnden kommer inte till stånd utan att konsumenten tvingas ta strid för detta. Det visar hur förhållandena är på denna marknad.

Allmänna reklamationsnämnden är ett konsumenternas organ, och dess anknytning till konsumentverket är helt naturlig. Men för den skull behöver man inte misstänka att nämnden inte skulle vara opartisk i sak i sin bedömning av huruvida klagomål är berättigade eller inte. Det föreslås också att nämnden skall få en opartisk ordförande. Detta, och det faktum att det såvitt jag vet inte har förts fram någon väsentlig kritik mot reklamationsnämndens tidigare handläggning, borgar för att vi också i fortsättningen får en riktig behandling av de ärenden som kommer in till nämnden. Att nämnden organisatoriskt skall vara knuten till konsumentverket i stället för att byggas ut som en ny byråkrati tycker jag att även de borgerliga politikerna borde vara tacksamma för. Om man skall ta dem på orden och tro vad de hävdar till vardags i politiken, så borde de vara tacksamma för att den offentliga sektorn inte här sväller ut ytterligare en bit.

Jag vill också peka på avgifterna. Det verkar hämmande, om det skall vara förenat med generella avgifter att få rättelse eller att få till stånd en besiktning. Det blir så att en rad ärenden inte alls kommer fram, och det hindrar en kartläggning av vad som faktiskt håller på att hända på marknaden. Om många likartade klagomål enkelt kan lämnas till reklamationsnämnden, vet man i stort sett vad som är på gång på marknaden. Jag kan inte förstå att utskottet är så negativt till vårt krav på en gratistjänst i det här avseendet för konsumenterna. Det är ju faktiskt så att de sämst ställda oftast gör de sämsta inköpen, i och med att de inte kan gå så högt upp i kvalitet och pris som de kanske skulle önska.

BENGT SJÖNELLE (c) replik:

Herr talman! Till svar på de två kritiska inläggen med anledning av mitt första anförande vill jag helt kort säga följande.

Handläggningen av ärenden i den allmänna reklamationsnämnden skall ske helt opartiskt i nämndavdelningar, där både konsumentintresset och näringsidkarintresset skall finnas representerade. Hans Pettersson i Helsingborg säger att vi från utskottets sida förväntar oss att det skall bli ett gott samarbete mellan reklamationsnämnden och konsumentverket men att ett sådant samarbete måste bli svårt att förverkliga. Men, herr talman,

Torsdagen den
29 maj 1980*Konsumentverket
och allmänna
reklamations-
nämnden*

konsumentverket är företrätt i nämndavdelningarna och får där en fullständig insyn i reklamationsnämndens verksamhet. Då får man väl ändå medge att konsumentverket har möjligheter till samarbete och att samarbetet helt enkelt måste bli hundraprocentigt. Jag har svårt att förstå den här invändningen. Mot bakgrund av att konsumentverket är företrätt i nämndavdelningarna verkar denna invändning falla på sin egen orimlighet.

Med anledning av att jag har hävdat rättsintresset, det utomordentliga intresset i ett gammalt rättssamhälle av att få en opartisk bedömning av sådana här saker, säger Hans Pettersson i Helsingborg att det inte hittills har visat sig vara något fel på handläggningen. Det är möjligt – jag tror det – att det inte har förekommit några felaktigheter eller att någonting gått snett i detta sammanhang. Men det finns ingen som helst garanti för att de människor som skall ha hand om dessa ärenden i framtiden alltid kommer att vara lika opartiska och lika oväldiga. Därför måste man ha ett fristående verk, som kan respekteras av bägge parter. Jag hävdade i mitt tidigare anförande att näringslivets representanter inte är något slags sekunda medborgare. De har samma intresse av och samma rättigheter som konsumenterna att kunna hysa förtroende för en rättsinstans av den typ som det här är fråga om.

Hans Pettersson i Helsingborg säger att jag och andra företrädare för de icke socialistiska partierna har ett ljumt intresse för konsumenterna. Jag har lärt känna Hans Pettersson som en rejäl och seriös man, och jag tycker att det är ovärdigt honom att använda så billiga argument. Det är att sla under bältet så att säga. Vi har precis samma intresse för konsumenterna som Hans Pettersson själv har. Vi skulle kunna vända på saken och säga att han inte har något intresse för att näringslivet skall kunna fungera något så när tillfredsställande, men så billiga argument vill jag inte ta i min mun.

När det sedan gäller de generella avgifterna vill jag bara säga att det finns en rad risker om man inte väljer avgiftsvägen såsom vi har föreslagit. Om man inte tar någon avgift finns det risk för att nämnden kommer att avvisa sådana ärenden där man befärar att besiktningskostnaderna blir för höga. Om man för en tvist till allmän domstol får man ju betala. Det finns ingen anledning att man inte skulle få betala även här.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Till Bengt Sjönell vill jag säga att det faktiskt är en viss skillnad mellan en domstol och reklamationsnämnden. Reklamationsnämnden utfärdar ju enbart rekommendationer, så någon garanti för att man får ekonomisk gottgörelse genom ett utslag i nämnden finns inte, såvitt jag har kunnat begripa.

Sedan undrar jag om man kan garantera opartiskhet bara genom att bygga upp en ny byråkrati vid sidan om konsumentverket. Jag menar att det i så fall är lika tokigt som att påstå att vi bara för att det finns kvar ett organisatoriskt samband skulle ha fel när vi garanterar opartiskhet. Det är ju tvärtom så – och det visar man också på i utredningarna – att det är till nytta att ha ett organisatoriskt samband.

Torsdagen den .
29 maj 1980

*Konsumentverket
och allmänna
reklamations-
nämnden*

Jag kan inte förstå varför de borgerliga i just den här frågan skulle vilja utveckla byråkratin och anställa mer folk och därmed öka den offentliga sektorns kostnader när det fungerar ganska bra. Ange ett vettigt skäl på den punkten!

BENGT SJÖNELL (c) replik:

Herr talman! Jag vill bara helt kort säga att en domstol beslutar och utfärdar domar, medan allmänna reklamationsnämnden utfärdar rekommendationer. Bägge måste vara helt opartiska organ, som inblandade parter kan ha fullt och hundra procentigt förtroende för. I sak är det alltså ingen skillnad mellan en domstol och den här nämnden när det gäller de fordringar som man måste kunna ställa på dessa.

Tredje vice talmannen anmälde att Hans Petersson i Hallstahammar anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ALLAN EKSTRÖM (m):

Herr talman! Fragan om allmänna reklamationsnämndens förhållande till konsumentverket är, som framhållits av Bengt Sjönell, av fundamental betydelse från rättssäkerhetssynpunkt. Allmänna reklamationsnämnden har uteslutande till uppgift att slita tvister mellan köpare och säljare, och den tillskapades under slutet av 1960-talet i samverkan mellan staten och näringslivet. Nämnden är sammansatt av representanter från både köparnas och säljarnas sida och har en opartisk ordförande i toppen. Jag har själv f. ö. tjänstgjort som sådan under flera år, och det är kanske en av förklaringarna till mitt engagemang i fragan. Konsumentverket har inflytande när det gäller att utse köparsidans företrädare.

Att allmänna reklamationsnämnden inte skall stå under konsumentverkets lydnad eller på något annat sätt – formellt eller faktiskt – vara beroende av konsumentverket borde därför vara en självklarhet för en rättsstat. En sådan bindning måste vara ägnad att undergräva tilltron till nämndens opartiskhet och oväld – Caesars hustru får som bekant inte ens misstänkas. Förhållandet är detsamma som om högsta domstolen i olika avseenden skulle vara underordnad riksåklagaren. Det är därför fullständigt obegripligt att man kan hävda att nämnden inte bör äga full självständighet och inte bör vara en egen myndighet.

Att konsumentverket verkligen representerar ett partsintresse kan så mycket mindre förnekas som majoriteten i den utredning som ligger till grund för propositionen – SOU 1978:40 – velat utrusta verkets chef med befogenhet att även formellt företräda konsumenten som ombud inför allmän domstol i konsumenttvister. Vidare är i dag ett stort antal tjänstemän från konsumentverket ledamöter i nämnden på konsumenternas sida.

Man måste därför bestämt avvisa den socialdemokratiska reservationen, som syftar till att begränsa nämndens suveränitet i förhållande till konsumentverket. Jag är följaktligen mycket tillfreds med att såväl departements-

chefen som utskottets majoritet velat tillerkänna nämnden fullständig självständighet och oavhängighet, helt i enlighet med den reservation som jag ensam tvangs att avge i reklimationsnämndsutredningen. Att nästan alla remissorgan som företräder rättssäkerheten instämt i min bedömning är egentligen onödigt att framhålla.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Jag kan bara konstatera att Allan Ekström, som under en rad av år suttit som ordförande i reklimationsnämnden, säger att om vi inte ändrar organisationen och skapar ett eget statligt verk, kan vi inte klara det som rättsstaten kräver, nämligen att vi skall vara oväldiga. Men hur har det då fungerat under den här tiden? Har ni inte klarat det under den här tiden, herr Ekström? Vad betyder då den organisatoriska förändringen i det avseendet?

ALLAN EKSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Till Hans Petersson i Hallstahammar vill jag säga att det är riktigt att verksamheten fungerat mycket bra under den tid som jag varit ordförande, men förut var det en försöksverksamhet. Nu gäller det emellertid att permanenta ett organ som har till uppgift att slita tvister mellan säljare och köpare. Nämnden har ingen annan uppgift än en ren domstolsuppgift, och då är det självklart att den skall vara fri och självständig i förhållande till bada sidor.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Ja, jag får väl göra det erkännandet att jag är säker på att herr Ekström är fullt kompetent att som ordförande i nämnden, och med nämnden, även i fortsättningen klara det här på samma goda sätt som hittills, även om man inte ändrar organisationsformerna. Det förtroendet har jag faktiskt för herr Ekström.

ALLAN EKSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Då nöjer jag mig med att tacka för komplimangen.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! En aktiv konsumentpolitik, där den enskilde sätts i centrum, är en väsentlig del av vårt marknadsekonomiska system. Näringsfrihet och fri konkurrens är hörnpelare i en sådan politik och utgör viktiga förutsättningar för ett fortsatt utvecklat välstånd i vårt land.

Såväl konsumenter som producenter är bäst betjänta av att varor och tjänster är anpassade till de krav som konsumenterna ställer. Dessa krav kan variera från person till person, men också på grund av att den enskildes livssituation ständigt förändras.

Malet för samhällets konsumentpolitik måste vara att trygga och värna konsumenternas valfrihet. Men det är också viktigt att den enskildes rätt till

Torsdagen den
29 maj 1980

*Konsumentverket
och allmänna
reklamations-
nämnden*

hälsa och säkerhet beaktas och tas till vara. För att konsumenten rätt skall kunna utnyttja sin valfrihet erfordras goda baskunskaper, men även insikter om varors användning och skötsel. Dessutom behövs lättillgänglig och ändamålsenlig varuinformation.

De rättsregler som är avsedda att skapa ett skydd åt konsumenterna bör vara klart och överskådligt utformade. Den enskilde konsumenten skall ha rimlig möjlighet att känna till och kunna utnyttja sina rättigheter.

Det behövs en mer allsidig utbildning i hushållsekonomiska frågor, i kostfrågor, i boende- och miljöfrågor, för att underlätta konsumenternas privata livsföring. Vi måste få fler hushållslärare med goda kunskaper i konsumentekonomi, och vi måste initiera åtgärder för att möjliggöra forskning och utveckling på det konsumentekonomiska området.

I skolan bör eleverna ges en grundläggande och allsidig hushålls- och konsumentutbildning. Forskningen i konsumentekonomi och konsumentsociologi bör byggas ut, och Sverige bör aktivt verka för internationellt standardiserade provningsmetoder och provningsnormer.

Herr talman! Detta är i korthet några av de synpunkter som vi moderater redovisar i en kommittémotion, som nu besvaras i betänkande nr 54. Synpunkterna är, som också utskottet mycket riktigt har uppfattat, ett stöd för den konsumentpolitik som numera bedrivs med utgångspunkt i vad som sägs i regeringsförklaringen.

I en tid då kraven på kunskap, noggrannhet och ekonomisering i hushållens inköp och konsumtion ökat har konsumentverket emellertid under det gångna decenniet till största delen frångått den tidigare politiken att tillgodose behovet av information om varuutbud, priser, kvaliteter m. m. för att i stället alltmer satsa på att styra företagen genom detaljerade riktlinjer. Det finns anledning att nu fråga sig om det är rimligt att hart när alla konsumentvaror skall regleras i ett byråkratiskt nätverk av detaljreglerande lagparagrafer och andra bestämmelser. Till vilken kostnad sker detta arbete? På vilket sätt kommer det den enskilde konsumenten till hjälp i en köpsituation? Vilket pris får konsumenten betala i form av prishöjningar på de varor och tjänster som berörs av konsumentverkets riktlinjer? I vilken utsträckning hämmas företagens produktutveckling?

En utveckling mot alltmer lagstiftning och reglering av konsumenternas och producenternas situation kan inte vara rimlig. Det kan, som vi också anför i motionen, ifrågasättas om det var riksdagens avsikt då målet för samhällets konsumentpolitik fastställdes 1972.

Enbart dessa frågeställningar motiverar den översyn av konsumentpolitiken – och i synnerhet konsumentverkets verksamhet – som vi har pläderat för i vår motion. Konsumentverkets verksamhet bör i högre grad inriktas mot hushållsekonomisk forskning, varutester, utbildning och information, varför nya riktlinjer för verkets verksamhet bör utarbetas.

Avslutningsvis vill jag personligen ge ett exempel på verksamhet som mera ligger i linje med vad vi förordar, och det är Charlotte Reimersons Konsumentaktuellt i TV. Jag menar att detta program är mera till konsumentpolitikens fromma än de aktiviteter som konsumentverket ägnar

sig åt och som vi har kritiserat i vår motion.

Jag har således inget yrkande utan vill endast tillföra den fortsatta debatten dessa synpunkter. Vi utgår från att våra synpunkter beaktas inom ramen för det utrymme som regeringsförklaringen och det statsfinansiella läget medger.

I övrigt, herr talman, vill jag ansluta mig till de synpunkter som tidigare redovisats i debatten av Margaretha af Ugglas och Allan Ekström.

KARIN NORDLANDER (vpk) replik:

Jag måste säga, herr talman, att om den senaste talaren inte hade talat om var han hörde hemma, så hade man faktiskt kunnat tro att han fanns med i samma parti som jag, eftersom hans uppfattningar i stort sett stämde överens med dem som vänsterpartiet kommunisterna har: att man skall värna om den enskildes valfrihet och att konsumenterna måste ha kunskaper.

Men hur skall konsumenterna få de kunskaperna? Vi är helt överens om att man borde ha obligatorisk undervisning i de här frågorna i skolan. Men alla konsumenter finns ju inte där, och de konsumenter som i dag går och handlar måste också få information. Det anser vi att de bäst får genom att man bygger ut den lokala konsumentverksamheten.

Det är i dag svårt att vara en medveten konsument och göra vettiga inköp. Utredningen visar att drygt vart tredje hushåll inte handlar på ett rationellt sätt vid köp av dagligvaror, och vart fjärde inköp av s. k. kapitalvaror är fel redan på planeringsstadiet genom att det inte svarar mot konsumentens behov.

Reklamen, som borde ha till uppgift att upplysa och leda konsumenterna till rationella och välgrundade köp, är ur den synpunkten inte vederhäftig - för i så fall skulle varumarknaden inte se ut som den gör i dag.

Sven Heurgren, som basar för konsumentverket, har nyligen, vid nordiska ministerrådets prissymposium i Göteborg, sagt om reklam:

”Identiska produkter säljs under olika varumärken till olika priser. Prishöjningsstjärnorna och de ’jättestora’ rabatterna döljer fiktiva priser, dvs. utgångspriser som aldrig tillämpats. Extrapriser och färgsignaler på prislapparna ska ge konsumenten stimuli att välja dessa varor trots att de kanske inte är väsentligt fördelaktigare.”

Han säger vidare att det finns olika sätt att försvåra för konsumenterna att göra rättvisa prisjämförelser genom den märkesmystik och de rabatter, extrapriser osv. som han kallar för jippokonkurrens.

I Dagens Nyheter för den 23 maj finns det annonser där radiohandlarna Östermalms Radio, Högalids Radio och Radiohandlar'n i Täby i en gemensam annons säger: ”Nu får du 1 000:- för din gamla färg-TV + på köpet transistorradio + dessutom hämtrabatt.” - Hur skall konsumenterna kunna klara sådana här val?

STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Vi har i vår motion tagit upp konsumentverkets verksamhet i första hand - och jag har också gett uttryck för det i mitt anförande. Det är

Nr 157

Torsdagen den
29 maj 1980

*Konsumentverket
och allmänna
reklamations-
nämnden*

Torsdagen den
29 maj 1980

*Konsumentverket
och allmänna
reklamations-
nämnden*

fråga om hur verksamheten där bedrivs och vilken prioritering som sker.

Jag vill nu bara erinra om att riksrevisionsverket i en rapport har varit inne på samma synpunkter. Jag citerar: "KOV" – konsumentverket – "bör ägna ökad uppmärksamhet i planeringen åt informationen direkt till konsumenterna. KOV bör vidta åtgärder för att få ett bättre underlag för hur resurser bör fördelas mellan informationsinsatser och andra konsumentpolitiska medel, t. ex. riktlinjer."

Det är i linje med de här synpunkterna som vi anser att vi nu bör fullfölja en översyn av verkets verksamhet.

KARIN FLODSTRÖM (s):

Herr talman! Karin Nordlander har under debatten yrkat bifall till motion 948 av mig och några andra socialdemokrater.

Jag har läst utskottets betänkande nr 54 mycket noga, och jag har funnit att utskottet ganska väl har tillmötesgått motionens syfte. I betänkandet sägs att det har klargjorts "att konsumentverket noga följer den försöksverksamhet som bedrivs på området och har klart preciserade krav på den prisinformation som bör stå till buds för konsumenterna. Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är angeläget att prisinformationen inte försämrats. Att EAN-systemet ger möjlighet att tillhandahålla mera specificerade kassakvitteringar är intressant men innebär inte att ett borttagande av traditionellt utformade prisuppgifter från en stor del av dagligvarusortimentet ter sig acceptabelt. Utskottet förutsätter att konsumentverket även fortsättningsvis engagerar sig i frågan och effektivt bevakar konsumentintresset på detta område."

Det är ungefär de kraven jag har ställt i motionen. Visserligen hade jag begärt att man skulle ha en prismärkning i klartext förutom detta system, men jag inser också att man kanske måste ta den tid på sig som behövs för att komma underfund med hur det här systemet skall verka. Jag förväntar mig att konsumentverket följer upp såväl min motion som utskottets önskemål, och därför finner jag ingen anledning att i dag ställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Det är riktigt att skrivningen kan synas positiv. Men när EAN-systemet väl har genomförts är det svårt att åstadkomma någon ändring. Från konsumentverket redovisas också i betänkandet mycket tveksamma synpunkter. Där heter det bl. a.:

"I USA, föregångslandet på datakassaområdet, har en stark opposition från konsumentgrupper och handelsanställda medfört att sex stater och en lång rad städer och kommuner infört lagstiftning som förbjuder butikerna att slopa prismärkningen på varorna. Denna opposition samt problem att få till stånd en tillräckligt omfattande symbolmärkning i leverantörsledet har även medfört att introduktionen av datakassor försenats i USA."

På samma symposium som jag tidigare nämnde har också konsumentverkets chef sagt att det finns en medveten strävan att försvåra för konsument-

erna att göra rättvisa jämförelser mellan olika varor. Han syftar här på EAN-systemet som är under införande i dagligvaruhandeln, ett system med datoriserade kassor som enligt konsumentverkets chef gör att affärerna bl. a. slipper prismärkningen på varan: förpackningen har i stället en kod som inte säger konsumenten någonting. Tänk om vi konsumenter börjar köpstrejka – det har skett i USA, säger konsumentverkets chef.

Det är detta som gjort att jag yrkat bifall till den här motionen: den stämmer överens med uppfattningar som vi tidigare framfört i den här kammaren.

KARIN FLODSTRÖM (s):

Herr talman! Det stämmer, Karin Nordlander, att det i utskottsbetänkandet refereras att konsumentombudsmannen har uttalat sig på detta sätt. Men jag betraktar ändå inte Sverige som jämförbart med USA. Jag förväntar mig också att den konsumentombudsman och den konsumentorganisation som vi har i det här landet kommer att följa upp denna fråga på ett tillfredsställande sätt. Gör man inte det, Karin Nordlander, får vi återkomma.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag vill då bara säga att det är säkrare att mota Olle i grind än när han har kommit igenom.

Överläggningen var härmed avslutad.

Näringsutskottets betänkande 54

Mom. 1 - 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1448 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karin Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 54 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1448 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karin Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 295

Nej - 18

Nr 157

Torsdagen den
29 maj 1980

*Konsumentverket
och allmänna
reklamations-
nämnden*

Torsdagen den
29 maj 1980

*Konsumentverket
och allmänna
reklamations-
nämnden*

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen av Ingvar Svanberg m. fl. samt 3:o) motion 1448 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Sivert Andersson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Karin Nordlander begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkande 54 mom. 5 antar reservationen av Ingvar Svanberg m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motion 1448 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karin Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 151
Nej – 17
Avstår – 144

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 54 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sivert Andersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 156
Nej – 156

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner dels på återförvisning till utskottet av ärendet i denna del, dels på omedelbart avgörande, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Allan Hernelius begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren omedelbart skall avgöra näringsutskottets hemställan i betänkande 54 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Om minst hälften av de röstande röstar nej har kammaren beslutat att ärendet i dess helhet skall återförvisas till utskottet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156

Nej - 156

Kammaren hade alltså bifallit återremissyrkandet.

Näringsutskottets betänkande 55

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 1 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hans Pettersson i Helsingborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 55 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 1 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hans Pettersson i Helsingborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156

Nej - 156

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner dels på återförvisning till utskottet av ärendet i denna del, dels på omedelbart avgörande, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Allan Hernelius begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren omedelbart skall avgöra näringsutskottets hemställan i betänkande 55 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Om minst hälften av de röstande röstar nej har kammaren beslutat att ärendet i dess helhet skall återförvisas till utskottet.

Nr 157

Torsdagen den
29 maj 1980

*Konsumentverket
och allmänna
reklamations-
nämnden*

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna räda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja 156

Nej - 156

Kammaren hade alltså bifallit återremissyrkandet.

§ 2 Affärstidsreglering

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1979/80:62 med anledning av viss del av propositionen 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödiga byråkrati m. m. samt motioner om affärstidsreglering.

I proposition 1978/79:111 bil. 10 (handelsdepartementet) under punkten 3.4 (s. 9) rubriken Bibehållande av fria affärstider erinrades om regeringens tillkännagivande i december 1978 att man inte avsåg att föreslå någon reglering av affärstiderna.

Enligt hemställan i propositionen hade regeringen berett riksdagen tillfälle att ta del av bl. a. vad handelsministern sålunda anfört "om åtgärder i övrigt mot krångel och byråkrati".

Propositionen hade hänvisats till konstitutionsutskottet, som i angiven del överlämnat den till näringsutskottet.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:234 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle uttala sig för ett förbud mot öppethållande på sön- och helgdagar samt helgdagsaftnar för butiker och varuhus och hemställa till regeringen att förslag till författningstext härom utarbetades,

1978/79:1481 av Fritz Börjesson (c), vari hemställts att riksdagen skulle

1. uttala sig för att en affärstidsreglering infördes,
2. hos regeringen begära förslag till en affärstidslag,

1978/79:1506 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. uttala sig för att en affärstidsreglering infördes,
2. hos regeringen begära förslag till en affärstidslag,

dels den med anledning av propositionen väckta motionen 1978/79:2467 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt här var i fråga (yrkande 17) hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhänga om förslag till lag om affärstiderna, bl. a. innebärande förbud mot öppethållande på söndagar.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:234, 1978/79:1481 och 1978/79:1506 och motion 1978/79:2467 yrkande 17 samt lägga proposition 1978/79:111 bil. 10 i här ifrågakarande del (punkten 3.4) till handlingarna.

Nr 157

Torsdagen den
29 maj 1980

Affärstidsreglering

Reservation hade avgivits av Ingvar Svanberg, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Rune Jonsson, Wivi-Anne Radesjö, Sivert Andersson och Birgitta Johansson (alla s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1978/79:1481 och 1978/79:1506 samt med anledning av proposition 1978/79:111 bil. 10 i här ifrågakarande del (punkten 3.4), motion 1978/79:234 och motion 1978/79:2467 yrkande 17 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

LILLY HANSSON (s):

Herr talman! Till näringsutskottets betänkande nr 62 angående affärstidsreglering har vi socialdemokrater fogat en reservation där vi begär att en ny affärstidslag skall införas. Vi grundar vår uppfattning på det förslag i affärstidslagskommitténs betänkande som vid remissbehandlingen har mött särskilt gensvar av de tunga remissinstanser som företräder konsumenternas intressen, LO, TCO, KF och delvis konsumentverket, som alla har uttalat sig för att en affärstidsreglering återinförs.

Det är självklart att en stor del av vårt ställningstagande motiveras av omsorg om de handelsanställda, om företagare och deras familjer. Men jag vill samtidigt hävda att en affärstidsreglering enligt vårt förslag inte drabbar konsumenterna särskilt hårt. Det finns enligt min mening ingen yrkes- eller konsumentgrupp som inte kan göra sina inköp på andra dagar än söndagar.

När affärstidsregleringen slopades 1971 föranledde det flera motioner som vände sig mot förslaget, och vid behandlingen i kammaren var alla partier splittrade utom vpk. Det återstår att se hur dagens votering kommer att utfalla, om de borgerliga leden har slutits.

Det har i debatten hävdats att de affärsanställda har ett serviceyrke, vilket skulle kräva att de måste ge service åt allmänheten även på söndagar. Mot detta kan sägas att vår strävan ändå måste vara att ge så många yrkesgrupper som möjligt tillfälle att vara lediga på söndagar när den övriga familjen är samlad, framför allt som det inte är en livsnödvändighet för konsumenterna att denna service finns tillgänglig på söndagar. Men det kanske krävs litet mer och litet bättre planering av inköpen.

Det har också hävdats att söndagsstängt skulle drabba de små närbutiker som har växt upp och som enligt uppgifter har 25 % av sin försäljning på lördagar och söndagar. Det mesta av dessa 25 % ligger dock på lördagar, och jag tror att konsumenterna numera är angelägna om att slå vakt om sin närbutik och planerar sina inköp på andra dagar.

Majoriteten i utskottet har anfört en rad skäl för fria affärstider och mot en lagstiftning. Motiven är inte särskilt hållbara, enligt min mening, och man har

Affärstidsreglering

överdrivit de praktiska problemen vid införandet av en affärstidsreglering. Jag kan inte heller i majoritetens skrivning hitta någon större känsla för eller omtanke om de affärsanställda och deras krav.

Visst finns vissa praktiska problem att lösa vid införandet av ny affärstidslag. Det har ju gått många år sedan vi senast hade en affärstidslag. Köpmönstret har förändrats, i viss mån på grund av att varusortimentet i kiosker och bensinstationer har breddats. Men praktiska problem är till för att lösas, och det brukar gå ganska bra om bara viljan finns.

Man kan inte, som utskottsmajoriteten gör i betänkandet, hävda att eftersom regeringen har deklarerat att den inte tänker införa någon affärstidsreglering, så bör inte riksdagen, underförstått, lägga ett ansvar på den att utarbeta en affärstidslag. Men, herr talman, får vår reservation kammarens gehör, så lär inte regeringen komma undan det ansvaret! Vi har i vår partimotion och vår reservation dragit upp riktlinjerna för utformningen av en ny affärstidslag. Jag vill med det, herr talman, yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets betänkande.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! 1977 var 1975 års affärstidskommitté färdig med sitt förslag i affärstidsfrågan. En majoritet i kommittén föreslog någon form av reglering, men man var inte enig om hur den skulle se ut. Nu, 1980, efter många turer, föreligger ett betänkande i affärstidsfrågan.

Det är inte första gången som den frågan diskuteras i denna kammare med anledning av väckta motioner – undertecknade av företrädare för samtliga riksdagspartier – om fortsatt affärstidsreglering. Oavsett riksdagsmajoriteter och regeringsinnehav har motionerna avstyrkts av näringsutskottet, ibland med snäv majoritet.

Vänsterpartiet kommunisterna är det enda parti som haft en konsekvent linje i affärstidsfrågan. Övriga partier har varit splittrade. Centern är närmast det parti som har varit mest emot fria öppettider. Centerpartiets kvinnor har ju också ett kongressbeslut i samma riktning.

Att det är kvinnorna som uttalar sig mot ökat öppethållande är anmärkningsvärt och viktigt i detta sammanhang, därför att det är kvinnorna som står för den helt övervägande delen av inköpen. Vid handelsdepartementets och konsumentverkets konferens den 3 maj 1979 om konsumentpolitiken inför 1980-talet, redovisades en färsk undersökning. Den presenterades av professor Solveig Wikström. Av den framgick att 71 % av kvinnorna stod för de inköp som kräver fysisk styrka, omsorg och tålmodighet. Mannen köper bilen och sköter bankärenden, men banker anses inte behöva ha öppet på söndagar. 50 % av männen köper inte sina egna kläder.

Vänsterpartiet kommunisterna har följt den här frågan sedan beslutet fattades i november 1971 om att dåvarande affärstidslag skulle upphöra vid årsskiftet 1971-1972. Vi har fortfarande inte funnit att det finns ett dokumenterat behov av söndagsöppna butiker. Försvaret för söndagsöppna butiker har varit och är ihålligt.

En av de motiveringar som användes för slopande av lagen var att söndagsöppna butiker skulle ge hela familjen bättre möjligheter till gemensamma inköp av kläder och kapitalvaror som möbler etc. Vunna erfarenheter av fria affärstider under de här åren ger inget stöd för att det skulle finnas ett sådant behov. Den sammanställning som även finns i betänkandet visar att det inte är fackhandeln som har sina butiker söndagsöppna, inte heller livsmedelsbranschen.

Erfarenheten visar att det främst är dagligvaruhandel, varuhus och stormarknader, som har utnyttjat möjligheterna till söndagsöppet. Att affärsfriheten främst används i konkurrerande syfte visar den ojämna fördelningen av söndagsöppetbutiker i landet. På vissa orter tvingas öppethållandet fram. Då en butik har öppet, följer övriga i samma bransch efter. På andra orter finns inga öppna butiker alls. Detta visar ju att det inte är behovet som styr öppethållandet utan tvärtom. Man blir söndagskund helt enkelt då det finns tillgång till söndagsöppna butiker.

Bara för de stora butikerna är det ekonomiskt lönsamt att konkurrera. Genom att de har lägre personalkostnader och övriga kostnader på varje försäld enhet kan de i stort hålla priserna, medan de små kvartersbutikerna inte har samma möjlighet. Med sina högre marginalkostnader tvingas de ta ut ett högre pris – 5–10 % på vissa varor. Sammantaget innebär detta en negativ prisutveckling för konsumenterna.

Det är också på de orter där söndagsöppna butiker förekommer som en förskjutning sker mot en positivare syn på öppethållandet. Det är däremot inte någon större skillnad mellan förvärvsarbete eller hemarbetande kvinnor. De söndagshandlar i samma ringa omfattning. Motiveringen att man underlättar för kvinnorna att förvärvsarbeta är ett dåligt argument. F. ö. deltidsarbetar mer än hälften av alla förvärvsarbete kvinnor, vilket är ytterligare ett argument mot söndagsöppet.

Utskottet anmäler i betänkandet ett som man kallar praktiskt problem och anför: "Ett förbud mot söndagsöppethållning och en inskränkning av öppethållningen på kvällar skulle följaktligen negativt påverka konsumenternas tillgång till närservice, något som blir till nackdel inte minst för gamla, sjukliga och rörelsehindrade personer." Detta behöver egentligen ingen kommentar, men har verkligen de som här nämnts behov av ökat öppethållande? Jag betvivlar detta. Dessutom har dessa personer ofta så begränsad ekonomi att de säkert avstår från söndagsöppet mot billigare varor.

Behovet av ökat öppethållande kan inte avgöras efter hur många som kommer in i butiken och kanske handlar för en eller annan tia i brist på annan sysselsättning. Besöksfrekvensen varierar också beroende på väderleken. Det intressanta är det verkliga behovet, och det är inte särskilt stort.

Till den grupp remissinstanser som har ställt sig positiv till en affärstidsreglering hör bl. a. LO, TCO, Lantbrukarnas riksförbund, Centerns kvinnoförbund och Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund. Det är verkligt tunga organisationer, vilkas medlemmar måste räknas såsom representativa konsumenter och grupper av konsumenter, som säkert kan

Torsdagen den
29 maj 1980

Affärstidsreglering

avgöra om det finns ett reellt behov av ökat öppethållande, eftersom de i stort har sina arbetstider förlagda till samma tider som de fasta affärstiderna. Ökat öppethållande ger oss inte heller mer pengar att köpa varor för. Med fortsatt svängremspolitik minskar behovet av öppethållande.

Jag har, herr talman, inget särskilt yrkande med anledning av vpk-motionerna. Vi kan ansluta oss till den socialdemokratiska reservationen i dess helhet, och jag yrkar bifall till densamma.

SVEN ANDERSSON (fp):

Herr talman! Efter 60 år av affärstidsreglering har vi nu sedan årsskiftet 1971-1972 haft fria affärstider. Många var oroliga inför vad som skulle hända. I bräschan för reformen den gången gick dåvarande socialdemokratiska handelsministern Kjell-Olof Feldt. Vi hade i denna kammare en debatt, som spann över en och en halv dag. Den var verkligen intensiv. Nu har socialdemokraterna ändrat ståndpunkt sedan ett antal år. Ett återinförande av reglerade affärstider måste ske, anser socialdemokraterna.

Flera utredningar har tittat på frågan om affärstidslag. Den senaste tillsattes av Kjell-Olof Feldt. Den bestod av representanter för politiska partier, konsumentverket, köpmän och löntagare. Som alla vet, blev förslagen splittrade. Men utredningen – Affärstiderna, 1977 – var enig i sin bakgrundsteckning, sin beskrivning av de fakta som i dag finns.

Utredningen hade haft till uppgift att bl. a. studera de två största problemen: dels prisutvecklingen och dess samband med affärstiderna, dels den strukturutveckling som skedde inom handeln.

På ingen av dessa båda punkter kunde den eniga utredningen finna att några negativa tendenser uppkommit. Prisnivån hade inte "utvecklats i en för konsumenterna ogynnsam riktning och priserna i de söndagsöppna butikerna tenderar att ligga något under de priser som tillämpas i icke söndagsöppna butiker". Vidare slås fast att "det årliga antalet nyetablerade stormarknader, varuhus och större dagligvarubutiker har minskat, liksom det årliga antalet nedlagda dagligvarubutiker". Utredningen hade därmed verifierat den förmodan som Kjell-Olof Feldt haft i sin promemoria i november 1971.

Utvecklingen har tvärt emot vad många fruktade blivit den att antalet närbutiker ökat. Ute i bostadsområdena finns nu mängder av småbutiker, med begränsat sortiment men öppna på tider då yrkesarbetande kvinnor och män har möjlighet att handla. I stället har de stora varuhusen inskränkt sitt söndagsöppethållande.

Konsumenterna vill inte ha söndagsöppet, säger nu socialdemokraterna i sin motion. Samma påstående hörs från vpk, som dessutom anklagar konsumenterna för att inte veta sitt eget bästa, att vara manipulerade, att efterfråga något de inte i själva verket vill ha. Och konsumenterna har ju – i de stora löntagarorganisationernas skepnad – inom ramen för affärstidsutredningen 1977 sagt sig inte vilja ha söndagsöppet.

Men så tror jag inte är fallet. Det är genom att handla i de öppna butikerna som konsumenterna visar sin vilja. Underlag har konstaterats ute i

bostadsområdena. Gamla och handikappade har på detta sätt fått närmare till dagligvarubutiker igen.

Nej, motståndet mot söndagsöppet är i stället starkast hos de handelsanställda. Saken är bara den att organisationsgraden är ovanligt låg inom handeln, bland de deltidsanställda och i de små servicebutikerna. Detta kan man beklaga. Men i stället för att förbjuda söndagsöppet bör man väl avhjälpa arbetsmässigt dåliga förhållanden.

4 000 personer arbetar i dag inom söndagsöppna butiker. 1 000 av dessa är anställda enbart för söndagsarbete. Många av dem som arbetar i närbutikerna skulle inte alls stå till arbetsmarknadens förfogande om de inte erbjöds möjligheten att välja s. k. obekväm arbetstid.

Samtidigt arbetar 20 000 personer inom kiosker och bensinstationer. Dessa skulle inte beröras av den reglering socialdemokraterna vill införa. Men dessa personer har samma arbetsförhållanden, samma sena kvällar, samma ansvar för helger och söndagar. Var finns logiken?

Inte skulle heller antalet minska från sammanlagt 24 000 till "enbart" 20 000, om de söndagsöppna butikerna stängdes. Snarare skulle försäljningen delvis överflyttas till kiosken och bensinstationerna. Dessa skulle behöva utvidga, fler personer anställas. Nettominskningen blir ingalunda 4 000.

Det finns för liberaler åtminstone två avgörande skäl för att man inte åter skall införa en byråkratisk affärstidsreglering:

Det är konsumenterna och inte några byråkrater som skall bestämma när, hur och vad man skall handla. Handeln är till för att tillfredsställa konsumenterna.

Det är parodiskt att upprätthålla ett system där "fritt sortiment" får säljas i alla kiosker och bensinstationer. Här finns allt som i dag också finns i närbutikerna, utom det som är nyttigt. I det fria sortimentet ingår snask, cigaretter etc. men inte mjölk, bröd och kött. De bilburna starka konsumenterna får vad de efterfrågar. Barnfamiljerna får inte köpa vad de efterfrågar.

Att sedan rena byråkratiskäl talar för en fri affärstid är självklart. Hur skall man dra alla gränser? Hur skall sortimentet avgränsas?

I näringsutskottets betänkande nr 62 finns en diger redovisning av alla dessa problem.

Varför måste man försvära för köpmän och småföretagare i turistorter etc.? Här kanske man förtjänar sitt levebröd under en kort men hektisk säsong. Sommargäster eller skidturister kan ge kortvarigt men intensivt underlag. Skall dessa näringar snärjas av att bara få ha öppet två söndagar per år? Är det inte i stället så att vi skall försöka slå vakt om turistnäringen – om de bygder som så väl behöver stöd till sin lokala näring?

Nej, det ställföreträdande konsumentansvaret har överlevt sig självt. Socialdemokraterna bör återgå till sin tidigare riktiga ståndpunkt.

Att nu återinföra en reglering av affärstiderna vore att ta ett stort steg bakåt, något som skulle slå hårt mot yrkesarbetande kvinnor, mot jämställdhet, mot konsumenternas fria val och även mot de många som fått

ett jobb inom denna del av servicesektorn och som inte annars skulle gått ut i förvärvslivet.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till näringsutskottets betänkande 62.

I detta anförande instämde Ulla Orring (fp).

KARIN NORDLANDER (vpk) replik:

Herr talman! Sven Andersson tycks ju värna mycket om konsumenterna. Han använde en ton som verkligen var anmärkningsvärd.

Men det finns direkta felaktigheter i det han säger. Han säger att de söndagsöppna butikerna håller lägre priser. Detta stämmer inte. Han menar att vi skall få handla i närbutikerna, och närbutikerna själva medger ju att på vissa varor höjer de priset med 10 %, exempelvis på läskedrycker.

Han tycker att de förvärvsarbetande skall få handla när och var de vill. Då kan man ju, precis som Lilly Hansson, fråga sig om det inte måste vara dålig planering ifall man inte klarar att handla under den tid butikerna är öppna. I dag har nio av tio hushåll fryr i sina lägenheter. På arbetsmarknaden ligger den normala arbetstiden på 40 timmar per arbetsvecka. Som jämförelse har detaljhandeln utan söndagsöppet en öppethållandetid på 55 timmar.

Bankerna har i jämförelse med detta öppet endast 30 timmar, och postens öppettider blir allt snävare. Många postanstalter stängs helt under sommar-månaderna, och inga ansvariga har reagerat med tanke på deras konsument-er. Kanske är det för att postservicen inte har samma kommersiella inriktning som handeln?

Förlängt öppethållande försämrar den personliga servicen inom handeln, vilket drabbar äldre, sjukliga och rörelsehindrade personer mer än söndags-stängda butiker.

Öppethållande på söndagen skapar heller inte fler arbetstillfällen. Visserligen anställer man nya människor på nya arbetsuppgifter, men samtidigt försvinner behovet av arbetskraft på annat håll. Det sker inom samma enhet, där man får en förskjutning i försäljningen, men det är också så att andra affärer på grund av konkurrensen tappar försäljning och tvingas minska personalstyrkan. Söndagshandeln leder således inte till ökat köp-kraftsutrymme utan bara till förändrade köpvanor.

Personalplaneringen försvåras. Man anställer kvällspersonal, fredags- och lördagshjälp, söndagshjälp och olika typer av avlösare. Det fordras många anställda, men ofta har de anställda så kort arbetstid att de mister sociala förmåner och reglerade anställningsförhållanden.

Det är en bidragande orsak till vpk:s inställning till arbetstidsfrågan.

LILLY HANSSON (s) replik:

Herr talman! Det är ganska intressant att lyssna till Sven G. Andersson i dag och hans argumentation för fortsatta fria affärstider, om man jämför med den argumentation han förde 1971, när vi släppte affärstiderna fria. Man kan säga att det är samma argumentation, men den är precis omvänd. Nu tycker

han att socialdemokraterna skall gå tillbaka till den riktiga ståndpunkt vi intog 1971. Så lät det verkligen inte då, och det kan man läsa om i ett f. ö. väldigt intressant protokoll från den debatten, som pågick en och en halv dag.

Socialdemokraterna har ändrat sig, säger Sven G. Andersson och beklagar detta. Jag tycker att folkpartiet borde glädja sig i stället, eftersom folkpartiet tidigare har varit en stark anhängare av återinförandet av reglerade affärstider.

Nu säger Sven G. Andersson att av de 4 000 anställda som nu arbetar på obekväma arbetstider är det 1 000 som enbart arbetar på söndagar, och det är alldeles riktigt. När Sven G. Andersson argumenterade 1971 ansåg han att just denna situation var mycket skrämmande, med tanke på hur handeln utnyttjar den personal som är anställd på obekväma arbetstider. De handelsanställda skulle alltså få arbeta på söndagar när övriga familjemedlemmar var lediga och skulle därmed inte ha möjligheter att planera för söndagar tillsammans med familjen. Sven G. Andersson menade att företagen utnyttjar denna personal bara så pass mycket att de slipper betala sociala avgifter. Han sade: Är det vad vi strävar efter, att man skall kunna ha personal som man över huvud taget inte behöver ha kostnader för på den sociala sidan? I dag är argumentationen precis den omvända.

Jag tycker det är fel att man skall använda personal på det sättet som Sven G. Andersson talade om 1971 – jag tyckte det då, och jag har precis samma åsikt nu. Det finns många yrkesgrupper i samhället som har serviceyrken. Det finns många som har arbete på obekväm arbetstid. Men för deras skull behöver man inte ha söndagsöppet. Jag har själv haft ett sådant yrke, då jag arbetade under lördagar och söndagar och sent på vardagskvällar, men jag har aldrig haft några problem med att planera mina inköp. Man har alltså inte väl underbyggda argument när man drar fram de yrkesgrupperna.

SVEN ANDERSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag skall villigt erkänna – och det tog Lilly Hansson upp – att jag hade en helt motsatt uppfattning 1971 när vi förde den långa debatten. Men då hade vi inte det underlag som finns i dag. Vi hade inte heller då haft den strukturella förändring inom handeln som har pågått sedan 1971. Därför är det enkelt, om man har studerat affärstidskommitténs analyser och sett vad den kommit till för resultat, att konstatera att de farhågor som jag själv här i kammaren målade ut med hjälp av en mycket dyster och svart bild inte alls har besannats. Man såg en bild framför sig av hur stormarknader skulle slå ut dagligvaruaffärer och närbutiker. Men så har det inte blivit. Vi har fått tusentals servicebutiker i stället. Det har blivit en helt annan struktur på handeln.

Tidigare trodde man också att priserna i söndagsöppna dagligvarubutiker skulle komma att ligga mycket högt. Och Karin Nordlander påstår nu att jag inte håller mig till sanningen i denna fråga. Man kan läsa på s. 20 i näringsutskottets betänkande. Där står det vad affärstidskommittén kom fram till i sin prisanalys: "Priserna i söndagsöppna dagligvarubutiker

tenderar att ligga något under priserna i icke söndagsöppna butiker.” Priserna i servicebutikerna överstiger priserna i dagligvaruhandeln med 5–10 %.

Orsaken till att jag och många andra har fått en helt annan syn på söndagsöppet är ju den att det har blivit en helt annan struktur. De farhågor som vi tidigare hyste med avseende på utvecklingen inom handeln har ju inte alls besannats. Tvärtom har vi fått en hygglig utveckling inom handeln. Det har uppstått närbutiker i bostadsområden som tidigare saknade småbutiker. Därför har jag självfallet haft anledning att ompröva den uppfattning om söndagsöppna butiker som jag hade för ungefär nio år sedan.

KARIN NORDLANDER (vpk) replik:

Herr talman! De s. k. jourbutikerna t. ex. har högre prisnivå, begränsat sortiment, minimerad personalstyrka och är koncentrerade till tätorter. Öppethållande gynnar med andra ord resursstarka konsumenter och missgynnar de resurssvaga. Pia närbutiker säger själva att de håller priser som ligger 5–10 % högre än normalpriserna.

LILLY HANSSON (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt, Sven Andersson, att den här affärstidsnämnden som under en treårig provotid skulle följa utvecklingen inte ansåg sig ha anledning att föreslå något ingripande från statsmakternas sida. Senare tillsattes det emellertid en utredning. Man kan fråga sig om provotiden och tillsättandet av en utredning i viss mån har lagt en hämsko på utvecklingen mot söndagsöppet, så att det inte har blivit en så oerhört stark utveckling som de fruktade som 1971 ville ha kvar affärstidslagen.

Sven Andersson sade att vi har fått tusentals servicebutiker och att detta är mycket positivt. 1971 var ju motståndarna mycket rädda för att närbutikerna skulle slås ut. Man tog för givet att närbutikerna skulle slås ut, eftersom man räknade med att folk skulle åka in till centra, stormarknader och varuhus och göra sina inköp. Sven Andersson menar att så inte har skett och att det är bra.

I dag kommer man med samma argument. Nu är man väldigt rädd och tror att närbutikerna säkert kommer att slås ut om affärstidslagen införs. Varför tror man detta? Det är mycket motsägelsefullt. Jag har inte funnit något hållbart underlag för tron att närbutikerna måste slås ut på grund av att man förbjuder söndagsöppet. Man har ju öppet alla andra dagar, även på lördagar. På grund av de debatter som har förts och de krav som har ställts av konsumenterna när det gäller närbutiker tror jag faktiskt att konsumenterna är medvetna om hur väsentligt det är att ha en butik som ligger på nära håll inne i bostadsområdet. Jag tror alltså att man kommer att slå vakt om närbutiken och göra sina inköp där. Man kommer inte att svika butiken bara för att man inte kan handla i den på söndagarna. Jag tror att Sven Anderssons farhågor i det här sammanhanget är ogrundade.

SVEN ANDERSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är alldeles klart att man kan ha olika meningar om orsaker och annat. I det område i Örebro där jag bor hade vi en privat affär. en rätt så stor hall. Affären köptes in av KF i Örebro och byggdes om till en stor servicebutik. Det är alldeles klart – om jag nu skall hålla mig till denna typ av butiker – att det är verksamheten på lördagar och söndagar som bär upp en stor del av de andra butikerna. Det bekräftades vid de samtal jag hade med chefen för KF i Örebro län.

Med det underlag vi i dag har med anledning av affärstidskommitténs utredningar och analyser kan det klart konstateras att vi som hyste farhågor och var emot Kjell-Olof Feldt när han lade fram sin promemoria om fria affärstider hade helt fel. På s. 20–21 i utskottsbetänkandet sägs klart att vi hade fel på alla punkter.

Vid kontakter som jag har haft med affärstidskommitténs ledamöter hade framkommit att socialdemokraterna verkligen hade det besvärligt vid utformningen av sin reservation – det tog emot. Det var nästan så – som en ledamot sade – att livstycket sprack vid ansträngningarna att formulera en reservation efter det att de hade skrivit under på alla de fakta som redovisades i affärstidskommitténs utredning.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Det utskottsbetänkande som vi nu behandlar benär på ett föredömligt sätt upp de problem som ett återinförande av en affärstidsreglering skulle innebära. Och Sven Andersson har gått igenom dessa frågor på ett sådant sätt att det egentligen är onödigt för mig att ta till orda, alldeles särskilt som jag har råkat bli alltför hes för att egentligen prata. Men jag vill ända med några ord kommentera denna fråga, för om reservationen skulle vinna i voteringen, skulle vi hamna i en situation då det vore mycket svårt att förstå vad som enligt socialdemokraterna skall bli nästa steg.

De svårigheter som är förknippade med att återinföra en affärstidsreglering är faktiskt så omfattande att jag är övertygad om att många socialdemokrater när de så småningom trycker på en nej-knapp är medvetna om dessa. Det kan inte, om man bortser från det partitaktiska, vara enkelt att välja mellan de två knapparna.

I den reservation som här finns går man, ur en departementschefs synvinkel, alltför lättvindigt förbi en hel del av dessa svårigheter. Socialdemokraterna säger i reservationen att regeringen när den utfärdar affärstidslagen skall ta hänsyn till "de nya köpmönster som har växt fram i samband med att varusortimentet i kiosker och på bensinstationer successivt har breddats". Det är för mig mycket svårt att förstå hur det mera exakt skall gå till.

Socialdemokraterna säger vidare: "Ett grundläggande krav är att regleringen utformas på ett sätt som medger en smidig och praktisk tillämpning." Bortsett från att detta är vackra ord, är det, herr talman, mycket svart att se vad det egentligen innebär för en regering som, om denna reservation skulle vinna i voteringen, måste vidta någon form av åtgärd. Och man får faktiskt

Nr 157

Torsdagen den
29 maj 1980

Affärstidsreglering

inte något stöd i dessa avseenden genom att läsa den två sidor långa partimotionen. Man får inte heller något stöd, om man läser det avsevärt tjockare betänkandet från affärstidsutredningen. För att nå fram till den slutsats som man så att säga från början hade bestämt sig för att nå fram till förbigår man nämligen dessa komplikationer. Det förhåller sig alltså precis så som utskottsmajoriteten konstaterar i sin skrivning, att om reservationen skulle vinna kunde de där framställda förslagen knappast utan kompletterande utredning läggas till grund för en lagstiftning.

Även om det blir en hel del repetition av argument som redan är framförda och väl kända är det behövt för mig att peka på de svårigheter som finns, och det är konstateranden som också utskottsmajoriteten har gjort. Till svårigheterna hör t. ex. prisfrågorna, som ju redan berörts här i kammar-
en.

Det är riktigt att man har olika prisnivåer i jourbutiker och andra butiker. Men – det har arbetstidsdelegationen påpekat och även Sven Andersson här i kammar-
aren – om man jämför en dagligvaruaffär med en annan dagligvaru-
affär av precis samma typ, dvs. två helt jämförbara butiker, av vilka den ena har söndagsöppet och inte den andra, finner man att det inte är den som har söndagsöppet som har högre priser utan tvärtom. Att sedan jouraffärerna av olika anledningar har något högre prisnivå är faktiskt ett helt annat problem.

Vad som också bör sägas när det gäller priser är att om vi skulle återinföra en affärstidsreglering, så skulle det – jag kan inte förstå annat – verkligen leda till högre priser. Det skulle ju faktiskt bli fråga om ett dyrare sortiment. Om man tittar på den lista över varor som socialdemokraterna tänkt sig skulle få säljas i kiosker, finner man att det skulle vara tillåtet att sälja tvättmedel i portionsförpackning men inte i ekonomiförpackning. Jag kan inte begripa annat än att det skulle bli fördyrande för konsumenterna. Man skulle också kunna få sälja servetter, handdukar, bägare, tallrikar och bestick för engångsbruk. Engångsgrejer är väl genomsnittligt dyrare än sådana som går att återanvända. Dessutom synes det av miljöskäl inte vara det mest angelägna att genom lagstiftning ytterligare uppmuntra användningen av engångsartiklar.

När det gäller kostnaderna skulle man också, genom den lagstiftning som socialdemokraterna tänker sig, frampressa avsevärda investeringar – investeringar av ett helt onödigt slag. En del kiosker skulle behöva byggas ut för att kunna hålla det sortiment som finns upptaget i socialdemokraternas lista och som är ett bredare sortiment än det flertalet kiosker för. Bensinstationer t. ex., som i dag för ett bredare sortiment än det som finns upptaget på den här listan och som skulle vilja sälja en del av sitt sortiment på söndagar, skulle behöva göra speciella investeringar för att så att säga avskilja det "förbjudna" sortimentet. Annars kunde ju någon prospektiv kund lyckas övertala en säljare att glutta på skynket och sälja även ett tvättmedel i ekonomiförpackning i stället för 50 portionsförpackningar.

Därtill kommer naturligtvis också kontrollen av systemet. Den är ju inte alldeles gratis, även om man vill förbise den kostnaden, därför att kontrollen

inte omedelbart föranleder något anslag i statsbudgeten. Polis skall kila runt om söndagar, lördagskvällar och andra kvällar och titta efter att det faktiskt inte står någon bandit i en butik och säljer sådant som han inte får sälja. Och polisen är ju redan i dag så arbetsbelastad, att om någon ringer och säger att han blivit rånad på Stureplan, får han till svar: Skicka in en skriftlig rapport, så får vi se om vi kan hitta rånaren. Det förefaller mig vara en felanvändning av resurser att låta polisen ägna sig åt sådan här butikskontroll. Och det blir dyrt för vanliga människor med en sådan omläggning, för att inte tala om den extra lilla kontrollapparat som utskottet så riktigt påpekar måste byggas ut för att avgöra vilka av de två söndagar under året som affärerna enligt socialdemokraternas förslag skall få ha öppet och som de faktiskt har haft öppet. Man får ju se till att det fram mot söndagen före jul inte uppstår en dispyt mellan länsstyrelsen och en butiksinnehavare om huruvida han hade öppet en söndag mitt i sommaren eller inte. Det måste då ske en registrering av vilka söndagar som butikerna har öppet, och det är inte heller alldeles gratis.

Herr talman! När det sedan gäller konsumentnyttan så har det redan varit en diskussion om huruvida det är till nytta för konsumenterna att ha öppet. I det sammanhanget sade Lilly Hansson att t. ex. dubbelarbetande inte har något intresse av sådana öppettider, eftersom de har gott om möjligheter att handla på andra dagar än söndagar. Men även om vi ofta talar om söndagsöppna butiker, så skulle en reglering inte bara gälla söndagar utan också lördagseftermiddagar och vardagskvällar efter kl. 20.00. När vi funderar på hur lätt eller svårt det kommer att bli framöver, om den socialdemokratiska reservationen vinner, får vi väl också ta i betraktande hur lång tid som exempelvis de dubbelarbetande skulle vara avskurna från möjligheten att göra sina inköp.

Låt mig också säga att det inte bara är fråga om serviceköp i jourbutiker eller andra livsmedelsaffärer utan att det också gäller möbelaaffärerna. Jag skulle vilja se socialdemokraterna en söndag på parkeringsplatsen ute vid Ikea med hög röst tala om för folk att de inte begriper sitt eget bästa, eftersom de åker till Ikea på en söndag och att de använder sin fritid på ett fullständigt felaktigt sätt. Jag skulle vilja se de socialdemokrater som kan tänka sig att slå igen Ikea på söndagarna framföra detta budskap till människorna.

I själva verket är det väl så att inköp av större omfattning – det kan t. ex. gälla köp av en fåtölj eller en soffa på Ikea – är en ganska stor utgift. Ofta vill man inte bara ha sig själv att rådgöra med utan även gärna övriga familjemedlemmar. Men det är inte så lätt att organisera en sådan "familjeutflykt" annat än på lördagseftermiddagar eller söndagar.

Även byggvaruhusen vill socialdemokraterna slå igen på lördagseftermiddagar och söndagar. Jag skulle vilja se socialdemokraterna stå utanför byggmarknaderna, när folk kommer dit för att köpa verktyg, brädbitar eller vad det nu kan vara, och tala om för dessa människor att de har valt en alldeles felaktig uppläggning av sin livsföring. Jag tror att det skulle vara svårt att få dessa människor att förstå att den åtgärd som ni föreslår verkligen är så klok.

Torsdagen den
29 maj 1980

Affärstidsreglering

Om man tittar på reservationen framgår det av denna att "de remissinstanser som närmast företräder konsumenternas intressen - I.O., TCO och KF samt konsumentverket - alla har uttalat sig för att en affärstidsreglering återinförs". Sedan drar man slutsatsen att det alltså är "uppenbart att en förnyad affärstidsreglering också skulle tillgodose ett önskemål från konsumenternas sida".

Men, herr talman, är inte det något av ett cirkelbevis? Först säger man att I.O. och TCO är de som företräder konsumenterna. Sedan säger man att för dem som företräder konsumenterna måste det vara ett konsumentintresse att butikerna slås igen på det här viset. Men dessförinnan får man faktiskt lov att bevisa att LO och TCO just i det här sammanhanget verkligen inte företräder ett ganska så snävt fackligt intresse utan att de faktiskt företräder konsumentintresset, något som är fullständigt obevisat.

Jag tror att jag inte är indiskret om jag säger att framskjutna företrädare för åtminstone en av dessa organisationer klart har uttalat att remissyttrandet med anledning av betänkandet faktiskt var betingat av att ett fackförbund hade den redovisade uppfattningen. Yttrandet var inte betingat av att man ibland också fungerar som tillförordnad konsumentföreträdare.

Låt mig också tillägga i vad gäller KF och konsumentverket, som man här buntar in i sitt cirkelbevis, att KF - som ju uppenbarligen vändats ohyggligt över sina ställningstaganden härvidlag - inte alls gick på den linje som ni socialdemokrater föreslår utan på en annan linje. Man menar nämligen att butiker under en viss storlek skall få ha öppet.

Det har sagts mig när det gäller utskottets överväganden - det kan vara fel - att det på socialdemokratisk sida fanns ett visst intresse för att man skulle undersöka just KF:s linje men att man fann att den i praktiken skulle bli ännu mera komplicerad än ett system enligt er motion och er reservation. Det kan vara hur det vill på den punkten. Man kan dock inte säga att KF står bakom den uppläggning som ni har. Det gäller också konsumentverket, för dess utlåtande var alls inte något stöd för socialdemokraternas linje. Konsumentverkets utlåtande redovisade i stället att man så småningom, ehuru det där är en partssammansatt styrelse, efter mycket besvär lyckats få ihop någonting som liknande en majoritet för KF:s linje - den som man nu vid denna prövning funnit vara absolut omöjlig. Det var konsumentverkets linje och alltså inte den som ni har tänkt er här.

Detta att ha en affärstidsreglering, herr talman, är inte något utslag av intresse för konsumentnytta, utan det är mer av godtycke och förmynderi.

När det gäller glesbygdsservice vill jag starkt understryka vad som står i utskottsbetänkandet, att ett genomförande av förslagen i socialdemokraternas reservation skulle leda till att ett antal glesbygdsaffärer, framför allt i skärgårdarna, måste slås igen. Det är faktiskt så att många av dessa butiker lever på att de under några månader på sommaren har en hög omsättning. Sedan håller man i gång under vinterhalvåret också, men det skulle man inte kunna göra, om inte omsättningen under sommaren var så hög. Det skulle vara utomordentligt beklagligt om dessa affärer fick sin bas så inskränkt.

Jag skulle också vilja se socialdemokratiska riksdagsmän stå ute i skärgårdshamnar osv., när det kommer båtfolk in på lördag kl. 4 som vill handla, och tala om för dessa människor att här har ni tänkt alldeles fel – man skall inte handla på lördagseftermiddagen. Kl. 3 skall det vara stängt, och så öppnas det igen på måndagsmorgonen. Jag tror att dessa människor har svårt att förstå de här tankegångarna.

Även om vi inte skall misstro någons goda motiv, så tror jag att vi måste säga att socialdemokraternas motion och reservation är uttryck för att man velat slå vakt om ett ganska så snävt fackligt intresse. Och när jag säger ett ganska så snävt fackligt intresse menar jag inte att man egentligen är ute efter att värna dem som arbetar i butiker, för det lär vara det lättaste som finns att rekrytera med dessa arbetstider, utan det är snarare ledningen för Handelsanställdas förbund som, av alldeles speciella skäl, är väldigt intresserad av en affärstidsreglering.

Ett allvarligt problem med denna reglering är också den snedvridning av olika viktiga förhållanden som skulle uppstå – en snedvridning t. ex. av konkurrensen. Det är ju inte för inte som Riksförbundet Kiosk & gatukök är mycket intresserat av en affärstidsreglering, för kioskägarna ser framför sig gyllene tider. Men det är då en snedvridning av konkurrensen i förhållande till affärer som jag antar att de flesta här egentligen känner varmare för än kiosker. Inget ont om kiosker, men andra affärer säljer i det långa loppet värdefullare ting, dessa andra affärer kommer att få ett sämre konkurrensläge.

Det är också en snedvridning av konsumtionen som man kommer fram till med den uppläggnings som ni vill välja, eftersom det sortiment som ni har tänkt er att man skall få sälja på söndagar inte är det sortiment som från olika utgångspunkter ter sig som det mest betydelsefulla.

Det kan faktiskt vara anledning att titta på den sortimentslista som socialdemokraterna har tänkt sig, alltså den förteckning över produkter som skall få säljas på söndagar. Det är ett mycket viktigt dokument, ifall reservationen skulle vinna, helt enkelt därför att man inte har tänkt sig att ge några dispenser. Tidigare, när man hade affärstidsreglering, var det ju så att man gav mängder av dispenser, men eftersom det tidigare systemet brakade ihop under byråkratitrycket av alla dispenser, slopade man affärstidsregleringen. Nu vill man alltså återinföra den, och då tänker socialdemokraterna: Nu skall vi ha ett system utan några som helst dispenser; det skall inte vara möjligt för någon enda butik med vanligt sortiment att hålla öppet under de här tiderna, utan i stället skall det bli butiker som bara för de varor som står upptagna i denna förteckning som skall få vara öppna.

När man granskar den listan kan man fråga sig varför det skall vara så fantastiskt betydelsefullt att sälja just tobaksvaror – det står näst överst – på söndagar eller på lördagseftermiddagar. Som det står i utskottsbetänkandet får man enligt er förteckning sälja drivmedel till motorfordon och tillbehör till sådana fordon, men man får inte sälja tillbehör till cyklar. Och så får man sälja portioner av mat, som värmts eller grillats på stället. Den skall alltså ha värmts eller grillats på stället, men om maten är *kall* på stället, får man inte

sälja den. Det är också väldigt svårt att förstå det. Konfektyrer skall man få sälja, men inte grönsaker, herr talman! Och socker, men inte salt. Honung skall man också få sälja, men inte ketchup. Och så finns det en lång fotnot här, som hänför sig till att man skall få sälja artiklar för hygien och kroppsvård. Studerar man denna långa fotnot finner man – vilket också utskottets majoritet har funnit – att det skall vara tillåtet att köpa piprensare på en söndag men inte tandpetare, vilket jag tycker är konstigt.

Och sedan – bara för att peka på en av svårigheterna att tillämpa allt det här så småningom – går det bra att sälja ballonger. Jag vet vad en ballong är för någonting, men jag vet inte vad "andra smärre leksaker" är. Vem skall till sist avgöra vad som är en "smärre" leksak? Det är inte alls så enkelt. Även gravprydnader skall man få sälja, och det är ju älskvärt av socialdemokraterna. Jag nämner detta exempel, gravprydnader, plus det allra sista exemplet som står på listan, nämligen julgranar, därför att det är anmärkningsvärda exempel, herr talman, på hur långt man har kommit, om man ens skall behöva tala om för svenska folket att det går bra att köpa julgran på söndag, om söndagen råkar vara dagen före julafton. Då tycker jag att det har gått väldigt långt i Sverige, om det ens skall behöva meddelas svenska folket. Gravprydnader får man alltså köpa – och det skall folket naturligtvis vara tacksamt för – men man får däremot inte köpa stearinljus – jag kan inte se ordet stearinljus på den här listan. Men om man da köper gravljus och inte sätter dem på graven, utan placerar dem på middagsbordet, så kanske man kan ha någon annan belysning än elljus, och det kan ju också vara bra.

Mycket av vad jag har nämnt här är väl känt och har framförts många gånger – det är utvecklat i utskottets betänkande och har även tagits upp av Sven Andersson i stora stycken.

Att jag ändå har velat ta till orda, herr talman, beror på att när kammaren så småningom går till votering om det här blir det svårt för en departementschef att se vad som egentligen kommer att hända i riket, om den här reservationen skulle – vilket jag hoppas att den *inte* skall – vinna.

KARIN NORDLANDER (vpk) replik:

Herr talman! Handelsministern erkänner att det tillämpas olika priser, även om jämförbara butiker har samma priser. Jag förklarade i mitt huvudanförande att varuhus och stormarknader kan hålla lägre priser därför att de har lägre kostnader per såld enhet. Det är emellertid de små butikerna vi vill slå vakt om, och ett ökat öppethållande innebär en risk för att dessa butiker konkurreras ut. På grund av sina kostnader tvingas de att ta ut högre priser, och för dem är det fördyrande med söndagsöppet.

Det är f. ö. inget annat nordiskt land som har söndagsöppet. I Norge säger man att man inte alls kan förstå varför butikerna skulle ha söndagsöppet. För några år sedan gjorde man ett experiment i Oslo. En butik höll öppet på söndagar bara därför att man ville testa konsumentbehovet. Folk strömmade naturligtvis i stora skaror till den här butiken. Men vad köpte man? Jo, man köpte bröd, mjölk, smör och andra basvaror som man lika gärna kan handla

precis vilken dag som helst i veckan och som man numera har möjligheter att förvara. Så söndagsöppet vill man inte ha i Norge.

En annan part som inte vill ha söndagsöppet är Köpmannaförbundet, där många av dessa små butiker är organiserade. Köpmannaförbundet säger att man vill ha en reglering av affärstiderna som förbjuder söndagsöppet. I övrigt vill man ha möjlighet till fritt öppethållande under vardagar. Köpmannaförbundet säger att en söndagslag är en rimlig kompromiss mellan de olika intressen som berörs: konsumenter, anställda och köpmän. Jag kan för min del satsa på de krav som Köpmannaförbundet här ställer.

När det gäller LO vill jag till sist bara säga att man naturligtvis företräder sina medlemmar, som också i allra största utsträckning är konsumenter.

LILLY HANSSON (s) replik:

Herr talman! Handelsministern talar om de enorma svårigheter som det skulle innebära att införa en affärstidsreglering igen. Jag sade redan i mitt inledningsanförande att jag tror att man överdriver dessa svårigheter. Det får inte bero på bekvämlighet från regeringens sida att man inte tar tag i de svårigheter som möjligen kan uppstå men som är till för att övervinnas. Jag tror att ni har så skickliga medarbetare i departementet att ni klarar av detta.

Handelsministern talar också om att detta måste utredas. Vad är det som måste utredas? Det skulle jag vilja ha svar på.

Karin Nordlander har tagit upp frågan om priserna. Vi hade precis samma debatt 1971. Då sades det att priserna skulle höjas enormt om vi släppte tiderna fria. Nu sägs det att priserna kommer att höjas därför att vi inför en affärstidslag.

Staffan Burenstam Linder har uppehållit sig väldigt mycket vid sortimentet och raljerat om det. Det är möjligt att man kan göra det. Men handelsministern bör ju veta vad som ligger bakom detta med vanligt kiosksortiment som fanns redan tidigare då vi hade en affärstidsreglering. Det är ingenting onormalt i det. Det är möjligt att man kan behöva se över detta sortiment och införa någonting mer på listan över det som får säljas.

Så till frågan om kontrollen! Det är nästan så att man ser en polisstat framför sig. Tjyvar och banditer kan gå in och råna folk, medan poliserna är ute i butikerna för att kontrollera om man där säljer ett paket tvättmedel. Jag tror inte alls att det behöver bli på det viset. Polisen kommer naturligtvis i så fall att göra stickprovskontroller. Men skapar man tillräckliga sanktioner mot affärer som inte lever upp till lagens intentioner tror jag inte att dessa problem kommer att bli långvariga.

Så frågan om vilka söndagar varje år man skall hålla öppet. Vilket enormt problem länsstyrelsen kommer att få! Vi har fackliga organisationer som vid förhandlingar säkerligen kommer att se till att det blir två söndagar per år. De fackliga organisationerna kommer att se till att affärerna inte försöker fuska till sig någon extra söndag.

Sedan var det de dubbelarbetande konsumenternas behov. Det behövs inte några fria affärstider för de dubbelarbetande. Om man arbetar på

förmiddagen, har man hela eftermiddagen fri, och arbetar man på eftermiddagen, så kan man handla på förmiddagen. Om affärerna håller öppet till kl. 20.00, så vore det väl underligt om man inte skulle hinna göra sina inköp innan dess och under hela lördagen fram till kl. 15.00 i varje fall.

Det är klart att L.O och TCO slår vakt om sina medlemmars fackliga intressen, men de flesta av dessa organisationers medlemmar är ju också konsument.

Och så några ord om skärgårdsbutikerna. Nog är det väl i all sin dar ändå så att man inte bara handlar på lördageftermiddagar och på söndagar i skärgårdsbutikerna. Om vi inför en affärstidslag lär sig väl svenska folket inkl. turisterna detta och vet när butiken är stängd. Under sådana förhållanden åker man naturligtvis in med bäten på fredag eftermiddag eller på lördag morgon.

Företrädarna för handeln vill absolut inte ha en affärstidsreglering med dispenser. Om vi skall ha en affärstidsreglering skall det därför vara en sådan utan dispenser.

INGEGÅRD ÖSKARSSON (c):

Herr talman! Fragan om affärstidslagens vara eller inte vara är föremål för debatt i kväll liksom den varit vid många tidigare tillfällen i kammaren. Mellan 1973 och 1977 har vi varje år haft motioner i det här ärendet att behandla.

Det är inte bara här i riksdagen som debatten har varit intensiv, utan både enskilda och olika organisationer har varit och är starkt engagerade i frågan. Det går inte att få en entydig och klar bild av var de olika organisationerna står i bedömningen av frågan om affärstidslagens införande. Det är sällan som man får en så splittrad bild av en fråga som fallet är här. Meningarna är delade inom de flesta organisationer, och även inom myndigheter. Det gäller t. ex. beträffande konsumentverket, vissa länsstyrelser, styrelsen för Kooperativa förbundet och Kommunförbundet. Även inom de politiska partierna har olika åsikter kommit till uttryck.

När den socialdemokratiska regeringen 1971 föreslog att man inte skulle förlänga affärstidslagen utan låta affärstiderna bli fria var också meningarna delade, och flera olika förslag till lösningar fördes fram. Centerpartiet var till största delen för en förlängning av lagen i tre år. Endast fem av centerpartiets ledamöter röstade för regeringens förslag.

Inom centern ansåg vi av olika skäl att fria affärstider kunde få flera negativa effekter. Olika uppgifter visade t. ex. att många butiker kunde få ökade svårigheter, vilket bl. a. kunde resultera i nedläggningar. De som i första hand då skulle drabbas var de sma butikerna, och särskilt de som låg i glesbygd. Centern har alltid slagit vakt om och arbetat för dessa, varför omtanken om dem utgjorde ett viktigt skäl för oss att arbeta för en förlängning av affärstidslagen.

Den försämrade service som man då befarade skulle bli en följd av den förutsedda ökningen av nedläggningarna skulle dessutom drabba konsu-

menterna och resultera i betydande svårigheter för många att klara sina inköp. Särskilt gäller detta äldre och handikappade som i hög grad är beroende av närservice.

Och hur har det då blivit? Dess bättre har erfarenheterna sedan 1971 visat att de farhågor som vi den gången hyste inte har besannats. Takten i nedläggningen av livsmedelsbutiker har avtagit. I tätorter har nyetablering skett av servicebutiker, som i stor utsträckning lever på långa öppettider. Eftersom dessa butiker är lokaliserade nära konsumenterna, betyder denna utveckling att dessa har fått en bättre service.

Många små butiker ute i glesbygderna kan fortsätta sin verksamhet på grund av den utökning av försäljningen som sker under turistsäsongen. Ett förbud mot förlängt öppethållande skulle äventyra deras existens och medföra olägenheter både för turisterna och för den fasta befolkningen.

Priserna i söndagsöppna butiker ligger enligt affärstidskommittén under priserna i övriga dagligvarubutiker. Konsumenterna får genom fria affärstider ökad valfrihet när det gäller tid för inköp. Man får också lättare att välja den typ av inköpsställe som man tycker är bäst.

Enligt uppgifter som kommit oss till del har inte omfattningen av söndagsöppna butiker ökat, utan det verkar som om en stabilisering har inträtt. Därför kommer ett beslut om fortsatt fritt öppethållande inte att innebära någon drastisk förändring. Tvärtom är det så att om den socialdemokratiska reservationen skulle vinna i omröstningen skulle det få stora och svåra konsekvenser för handeln och även för många konsumenter. Detta är något som handelsministern belyst mycket ingående i sitt anförande, så det finns inte anledning att ta upp det ytterligare.

I den debatt som just nu förs bland allmänheten har många erinrat om dessa konsekvenser. En av dem är tidningen Vi:s chefredaktör Allan Larsson, som i en ledare pekat på flera negativa konsekvenser som skulle uppstå om vi fick en ny affärstidslag. Tidningen Vi har även gjort en undersökning om konsumenternas önskemål om öppethållande. Resultatet av denna undersökning visar att viktiga konsumentönskemål skulle trängas tillbaka om den av socialdemokraterna föreslagna lagen genomförs. Håll öppet för konsumenterna, manar Allan Larsson, och det är en maning som jag kan instämma i.

De handelsanställdas synpunkter måste man givetvis beakta och se till att de inte får försämrade förhållanden. Enligt affärstidskommittén har inte de fria affärstiderna haft någon starkt negativ effekt på de handelsanställdas förhållanden. Arbetstiden på övertid och obehaglig tid har t. ex. för den fast anställda personalen vid varuhus minskat under den tid de fria affärstiderna gällt. För många människor utgör dessutom arbetet i butiker med söndagsöppet en värdefull möjlighet att få en viss inkomstförstärkning genom deltidsarbete. Det rör sig ofta om personer som inte har möjlighet att få ett fast yrkesarbete, t. ex. kvinnor som inte kan få arbete på rimligt avstånd från bostadsorten eller ungdomar som önskar få ett jobb vid sidan av sina studier.

Herr talman! Man kan inte förbjuda all detaljhandel på söndagar eller sena

Affärstidsreglering

kvällar. Det är alla överens om. Men hur skall man bestämma vad som får vara öppet? Vilket skall vara utslagsgivande för ett beslut om öppethållande eller inte? Är det konsumenternas behov, de anställdas önskemål eller andra intressen som skall vara avgörande?

Risken är stor att man hamnar i orimligt krångliga bestämmelser om statsmakterna skall bestämma vilka butiker som får vara öppna och vilka varor som får säljas på söndagar. Får man t. ex. sälja läsk men inte mjölk, choklad men inte bröd? År 1971 när affärstidslagen upphörde var just det krängel och den byråkrati som den skapade ett avgörande skäl för att den skulle slopas. Jag är övertygad om att genom att återinföra affärstidslagen skulle vi återigen skapa ett mycket krångligt förfarande och en ökad byråkrati. Målsättningen måste vara att i stället arbeta för en minskning av onödig byråkrati. Dessutom är det viktigt att man inte skapar lagar som i onödan inskränker den enskilda människans handlingsfrihet. Att själv kunna ta ansvar för sin egen person och sina egna behov är en viktig grund i konsumentpolitiken.

Det finns många människor som har behov av att butikerna är öppna utöver ordinarie arbetstid. De skulle få en betydligt minskad service om man genom att återinföra affärstidslagen skulle tvinga dem att göra sina nödvändiga uppköp i kiosker och då vara hänvisade till deras begränsade sortiment. Dessutom finns det en del konsumenter som av olika anledningar väljer att handla på söndagen. Även om jag personligen anser att man kan använda söndagen på ett betydligt bättre sätt, som ger mer utbyte än att trängas i varuhus och butiker, så har jag respekt för att andra människor har andra behov och andra värderingar.

Inom centerpartiet har vi noga tagit del av de erfarenheter som vunnits sedan affärstidslagen upphörde. Vi har funnit att i dagens situation skulle ett återinförande av lagen skapa ökad byråkrati, ett krångligt förfarande med dispenser och undantag samt en betydligt sämre service för många konsumenter.

Herr talman! Med de motiveringar som jag har framfört yrkar jag bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande 62.

I detta anförande instämde Johan Olsson och Birgitta Hambræus (båda c).

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Kristna människor har talat med mig under årens lopp och sagt: Kan ni inte göra något åt detta med att affärerna är öppna på söndagarna? Jag brukar svara, att jag undviker som regel att gå in i debatten i frågor som inte rör de områden som jag närmast brukar bevaka och där jag motionerar. Den fråga som vi nu behandlar gäller emellertid mycket stora sammanhang: vårt folks hälsa och framtid. Jag vill gärna lägga några principiella synpunkter på detta.

Sabbaten är gjord för människan. Den bibliska definitionen är klar, tydlig, befriande. Sabbat – söndag – vilodag. Det innebär avbrott i en räkka grä

vardagar. Enformigt tungt slit eller kanske arbete som man gärna gjorde men som dock såg så ändlöst ut. Då kom kristendomen med söndagen. Det innebar frigörelse. Vad har inte sabbatsvilan betytt för människor och djur! T. o. m. dragaren är med i budet, och främlingen och trälen. Kristendomen gav oss söndagen. Hedendomen vek – bort slavtid, bort träldom, bort förnedring.

Sabbaten är gjord för människan. En forskare i modern tid har funnit det. Han har inte gått ut från teologin utan från medicinen. I boken *Man unknown* – Den okända människan – säger Nobelpristagaren Alexis Carrel att hans vetenskapliga arbete har givit vid handen att människan är konstruerad för en rytm på sex arbetsdagar och en vilodag. Att göra våld på denna skapelsens ordning är mycket farligt.

Vi möter allt oftare i dag den sönderbrutna människan, en produkt av en vantro som uppfattar de eviga buden, tillvarons grundstenar, som godtyckliga, som temporära och nu föråldrade – ja, kanske rent av som onödiga. Det är den falska frigörelsen från buden, t. ex. från budet: Tänk på sabbatsdagen så att du helgar den.

Dagens trasiga människa i den s. k. välfärdsstaten är utan ro, utan vila, utan söndag och mycket ofta utan hälsa. Ordet hälsa är mycket intressant det har samband med ordet hel, helbrädda. Man bryter inte ostraffat skapelsens ordning, Skaparens lag. Sverige är nu i många avseenden det sjuka landet.

Jag har med mig ett par klipp från fredags- och lördagsnumren av tidningen Västerbottens-Kuriren. Där finns annonser inför Mors dag. I en står det: "Morsdagsöppet." I en annan annons står det: "Välkommen till Servus – livsmedelsbutiken som står till Din tjänst både vardagar och helgdagar till kl 21." Servus har fem butiker i Umeå, två i Skellefteå och en i vardera Holmsund och Lycksele.

Varför nämner man ordet helgdag i en så vansinnig annons? Helg – det kan inte ha att göra med affärer, med Servus eller med den blomsterhandel som annonserade. Det finns ingen helg mer. Det är samma marknad jämt, samma rusch, samma träldom. Mors dag – väldigt fint! Mor jobbar och mor eller far eller bäge är ute och shoppar. Det är hemmens splittring – inga gemensamma måltider, ingen helg tillsammans. Underligt är det inte att barnen blir som de blir – polisen och sociala myndigheter måste kopplas in.

Allt hänger på att vi har tagit bort buden, alla buden, och inte satt något annat i stället. Vi skall ut och shoppa på söndagarna – vardagarna räcker inte till.

Herr talman! Jag är för söndagsöppet – i kyrkan och i hemmet. Men jag är för söndagsstängt i övrigt. Jag är emot idrott och arbete på söndagen.

Men så frågar jag: Lagstiftning – kan det hjälpa? Behövs det? Vill svenska folket inte egentligen ha det så här? Man vill fortsätta och köra rakt mot katastrofen. Det sekulariserade folket, det areligjösä eller antireligjösä samhället, det okristna, kan väl inte återgå till sabbatsvilan och söndagsron? Ja, jag ställer frågan. För mig ter det sig så att man inte vill det.

Torsdagen den
29 maj 1980

Affärstidsreglering

Om de handelsanställda vill, så kan de väl slippa att ha vardag sju dagar i veckan, förmodar jag. Ingen kan tvinga mig att jobba på en söndag! Ingen handelsanställd behöver göra det om han verkligen vill ha sabbatsro.

Kooperationen, som jag i mycket beundrar, är en folkrörelse. Vill den ha Servusbutiker som är öppna 13 timmar om dygnet veckan runt? Ja, det ser ut så.

Vad skulle det då tjäna till att med lag tvinga dem från sin vilja? Jag kan säga att jag tycker att mycket av det som handelsministern sade var fint. Jag kan inte dela alla hans värderingar. Men förmodligen skulle man bara uppleva det som mera krångel, om man fick en affärstidslag.

Jag har sett på reservationen till betänkande 62. Innan jag såg vad den innebar och innan jag hade läst betänkandet hade jag tänkt att jag skulle kunna rösta på den. Men så frågar jag: Vad händer om reservationen når flertal vid röstningen i dag? Blir det då den söndagsro som jag anser att svenska folket behöver?

F. ö. såg jag i en tidning att t. o. m. professor Gunnar Adler-Karlsson, som förmodligen inte är pietist som jag, anser att Moses hade väldigt rätt i detta med sabbatsvilan. – Nå, det var en parentes.

Om nu inte svenska folket vill, får vi då söndagsro med tvång? Jag anser för min del att en annan sektor av marknaden då kommer att gynnas i stället. Vi slussar bara kunderna över till bensinhandeln och kioskerna.

Vore folkmajoriteten väckt inför vad som sker i det samhälle som bryts sönder, skulle den ju höjkotta marknaderna, sjudagarshandelns helgdel. Är de flesta svenskar beredda att låta utförsrutschandet fortsätta i rusningen in i det nya slaveriet, utan rast, utan vila, utan helg, utan söndag, utan frid – då torde ett demokratiskt parlament inte kunna annat än böja sig för majoriteten. Finns det ingen Gud, gäller inte hans lagar, är ju människans vilja det högsta, det absoluta. Majoriteten är ju gud i Sverige. Då kan vi inte hävda sabbatsbudet. Men som kristen håller jag på det. En kristen handlar inte på söndagen. Det är helt otänkbart. Han behöver söndagen för annat. Han är fri.

Jag kan ta en bild från Kristens resa, som jag hoppas att alla riksdagsmän har läst – om inte, skall ni gå och skaffa den och läsa den. Det finns där en liten bild av hur pilgrimerna kommer till fåfångans marknad i staden Fåfånglighet. De blir där erbjudna en mängd saker. De stoppar fingrarna i bägge öronen, för de har bara affärer med himlen. Nu gäller det väl inte vanlig handel, men i alla fall. – Vi bryr oss inte om att det är söndagsöppet.

Jag anser att jag i dag måste rösta med utskottet – av två onda ting väljer jag det minst onda. Jag är också fiende till krångel. Men den dag svenska folket vill ha en lag som verkligen främjar dess bästa eller vill gå in för en stil som gör att människan håller, den dagen försvinner söndagsöppet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lilly Hansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 62 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lilly Hansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156

Nej - 149

Avstår - 4

§ 3 Utbildning för undervisningsyrken, m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1979/80:33 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m., jämte motioner samt propositionen 1979/80:116 såvitt gäller fastställande av planeringsramar för vårdlärlarlinjen, m. m.

I proposition 1979/80:100 bil. 12 (utbildningsdepartementet) hade regeringen

dels under punkten D 8 (s. 442-473) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen eller myndighet som regeringen bestämde att göra omfördelningar i vad gällde antagningsplatser på hemspråklärlarlinjen och bestämma för vilka språkgrupper utbildningen skulle anordnas enligt vad som förordats i propositionen.

2. fastställa planeringsramar enligt vad som förordats i propositionen.

3. bemyndiga regeringen att besluta om huvudmannaskap för fritidspedagogutbildning.

4. till Utbildning för undervisningsyrken för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 542 102 000 kr.,

dels under punkten D 30 (s. 542-543) föreslagit riksdagen att till Ersättning till vissa lärarkandidater för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 55 049 000 kr.

Sedermera hade regeringen i proposition 1979/80:116 bil. 2 (utbildningsdepartementet) föreslagit riksdagen bl. a. att

1. med ändring i förhållande till regeringens förslag i proposition 1979/80:100 bil. 12 fastställa planeringsramar för vårdlärlarlinjen enligt vad

Nr 157

Torsdagen den
29 maj 1980

*Utbildning för
undervisningsyr-
ken, m. m.*

Torsdagen den
29 maj 1980

*Utbildning för
undervisningsyr-
ken, m. m.*

som förordats i proposition 1979/80:116.

2. till Utbildning för undervisningsyrken för budgetåret 1980/81, utöver vad regeringen föreslagit i proposition 1979/80:100 bil. 12, anvisa ytterligare 901 000 kr..

3. till Ersättning till vissa lärarkandidater för budgetåret 1980/81, utöver vad regeringen föreslagit i proposition 1979/80:100 bil. 12, anvisa ytterligare 1 566 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:377 av Bo Lundgren m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen beslutade uttala att intagning till lågstadielärarutbildning borde återupptas med 24 platser per år och att antagning till förskollärarutbildning borde minskas med 30 platser per år vid högskolan i Kristianstad från läsåret 1980/81.

1979/80:520 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats

6. att riksdagen beslutade fastställa planeringsramar för sektorn för utbildning för undervisningsyrken i enlighet med vad som anförts i motionen,

7. att riksdagen beslutade att till Utbildning för undervisningsyrken för budgetåret 1980/81 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 7 382 000 kr. (1 296 000+648 000+648 000+506 000+154 000+276 000+2 900 000+954 000 kr.) förhöjt förslagsanslag av 549 484 000 kr..

8. att riksdagen beslutade att till Ersättning till vissa lärarkandidater för budgetåret 1980/81 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 2 086 000 kr. (1 565 000+521 000 kr.) förhöjt förslagsanslag av 57 135 000 kr..

9. att riksdagen beslutade bemyndiga regeringen att öka planeringsramen för ämneslärarlinjen i enlighet med vad som anförts i motionen.

10. att riksdagen beslutade som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om reaktiveringsåtgärder för olika lärargrupper.

1979/80:661 av Anita Johansson m. fl. (s), såvitt nu var i fråga (yrkande 2).

1979/80:666 av Mona S:t Cyr och Margareta Gard (båda m),

1979/80:667 av Per Stenmarck och Rune Rydén (båda m), såvitt nu var i fråga (yrkande 2).

1979/80:880 av Ulla Ekelund och Einar Larsson (båda c), vari yrkats att riksdagen beslutade hos regeringen begära att högskolan i Kristianstad fick återuppta lågstadielärarutbildningen med 24 platser per år, samtidigt som förskollärarutbildningen vid samma högskola minskades med 30 platser.

1979/80:885 av Helge Hagberg m. fl. (s, vpk).

1979/80:887 av Larz Johansson (c), vari yrkats att riksdagen beslutade att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen angående lärarytbildning inom GRUNDEVUX (grundutbildning för vuxna).

1979/80:891 av Gullan Lindblad och Göthe Knutson (båda m).

1979/80:1279 av Torsten Bengtson m. fl. (c. s. m. fp).

1979/80:1282 av Lennart Bladh m. fl. (s).

1979/80:1290 av Britta Hammarbacken m. fl. (c. m. fp)

1979/80:1296 av Larz Johansson (c).

1979/80:1299 av Sven Eric Lorentzon och Hans Nyhage (båda m).

1979/80:1317 av Margot Wallström m. fl. (s).

1979/80:1318 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen med ändring av propositionen 1979/80:100 under D 8. Utbildning för undervisningsyrken anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 12 000 000 kr. förhöjt belopp, i syfte att öka intagningen till förskollärarytbildningen med 650 elever och till fritidspedagogutbildningen med 350 elever.

2. att riksdagen skulle uttala sig för att hos regeringen hemställa om förslag innebärande

a) att utbildningskapaciteten i vad gällde förskollärare under de följande fem åren borde uppgå till ett genomsnitt av 10 000.

b) att utbildningskapaciteten i vad gällde fritidspedagoger under de följande fem åren borde uppgå till ett genomsnitt av 5 000 elever.

c) att utbildningstiden för förskollärare och fritidspedagoger borde vara fyra år. med varvad teori och praktik i enlighet med vad som anförts i motionen.

d) att kommunerna borde vara skyldiga att tillse att personalen skulle erhålla möjlighet till årlig fortbildning på 30 timmar och att statsbidrag borde utgå för denna verksamhet.

e) att de som hade anställning inom utbildningsyrkena men saknade formell kompetens borde ges möjlighet att genomgå utbildningen och att för denna kategori ersättning skulle utgå motsvarande full lön.

1979/80:1528 av Karl-Eric Norrby och Bertil Jonasson (båda c).

1979/80:1695 av Georg Andersson och Lena Hjelm-Wallén (båda s), vari yrkats att riksdagen beslutade anhålla att regeringen i tilläggsbudget hösten 1980 lade fram ett samlat åtgärdsprogram för att minska bristen på musiklärare i grundskolan i enlighet med vad som anförts i motionen.

Torsdagen den
29 maj 1980

*Utbildning för
undervisningsyr-
ken, m. m.*

1979/80:1705 av Ann-Cathrine Haglund m. fl. (m, c, fp) och

1979/80:1892 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt nu var i fråga (yrkande 3).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen bemyndigade regeringen att besluta om huvudmannaskap för fritidspedagogutbildningen.

2. att riksdagen med avslag på motion 1979/80:1318 yrkande 1 i denna del fastställde planeringsram för fritidspedagoglinjen enligt vad som förordats i proposition 1979/80:100.

3. att riksdagen beträffande dimensioneringen av fritidspedagoglinjen åren 1981/82–1985/86 skulle avslå motion 1979/80:1318 yrkande 2 b.

4. att riksdagen bemyndigade regeringen eller myndighet som regeringen bestämde att göra omfördelningar i vad gällde antagningsplatser på hemspråkslärlärlinjen och bestämma för vilka språkgrupper utbildningen skulle kunna anordnas enligt vad som förordats i proposition 1979/80:100.

5. att riksdagen med avslag på motion 1979/80:520 yrkande 6 i denna del fastställde planeringsram för hemspråkslärlärlinjen enligt vad som förordats i proposition 1979/80:100.

6. att riksdagen med avslag på motion 1979/80:520 yrkande 6 i denna del fastställde planeringsram för industri- och hantverkslärlärlinjen enligt vad som förordats i proposition 1979/80:100.

7. att riksdagen beträffande lägstadielärlärlutbildning i Kristianstad budgetåret 1981/82 med anledning av motionerna 1979/80:377 och 1979/80:880, båda motionerna i denna del, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde.

8. att riksdagen beträffande den särskilda utbildningen av lägstadielärlärl med finska som modersmål med avslag på motion 1979/80:520 yrkande 6 i denna del godkände vad som förordats i proposition 1979/80:100.

9. att riksdagen med avslag på motion 1979/80:520 yrkande 6 i denna del fastställde planeringsram för lägstadielärlärlinjen enligt vad som förordats i proposition 1979/80:100.

10. att riksdagen med avslag på motionerna 1979/80:377, 1979/80:520 yrkande 6, 1979/80:880 och 1979/80:1318 yrkande 1, samtliga motioner i denna del, fastställde planeringsram för förskollärlärlinjen enligt vad som förordats i proposition 1979/80:100.

11. att riksdagen beträffande dimensioneringen av förskollärlärlinjen åren 1981/82–1985/86 skulle avslå motion 1979/80:1318 yrkande 2 a.

12. att riksdagen med avslag på motion 1979/80:1282 fastställde planeringsram för slöjdlärlärlinjen enligt vad som förordats i proposition 1979/80:100.

13. att riksdagen med avslag på motion 1979/80:520 yrkande 6 i denna del fastställde planeringsram för studie- och yrkesorienteringslinjen enligt vad som förordats i proposition 1979/80:100.

14. att riksdagen med avslag på motionerna 1979/80:520 yrkande 6 i denna

del. 1979/80:1296 och 1979/80:1705 i denna del samt med anledning av proposition 1979/80:100 fastställde planeringsram för vårdlärlarlinjen enligt vad som förordats i proposition 1979/80:116.

15. att riksdagen beträffande permanent vårdlärarutbildning i Örebro skulle avslå motionerna 1979/80:885 yrkande 3 och 1979/80:1705 i denna del,

16. att riksdagen med avslag på motion 1979/80:885 yrkande 4 fastställde planeringsramar för ämneslärlarlinjerna enligt vad som förordats i proposition 1979/80:100,

17. att riksdagen beträffande bemyndigande för regeringen att ändra dimensioneringen av antagningskapaciteten för den praktisk-pedagogiska utbildningen inom ämneslärlarlinjerna skulle avslå motion 1979/80:520 yrkande 9.

18. att riksdagen beträffande vissa utbildningsåtgärder för att minska bristen på behöriga lärare i teoretiska ämnen med avslag på motion 1979/80:520 yrkande 6 godkände vad som förordats i proposition 1979/80:100.

19. att riksdagen beträffande praktisk-pedagogisk utbildning skulle avslå motionerna 1979/80:885 yrkande 5 och 1979/80:1290.

20. att riksdagen fastställde planeringsramar i övrigt enligt vad som förordats i proposition 1979/80:100,

21. att riksdagen med anledning av proposition 1979/80:100 och med bifall till proposition 1979/80:116 samt med avslag på motionerna 1979/80:520 yrkande 7 och 1979/80:1318 yrkande 1 i denna del till Utbildning för undervisningsyrken för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 543 003 000 kr.,

22. att riksdagen beträffande reaktiveringsåtgärder för lärare skulle avslå motion 1979/80:520 yrkande 10.

23. att riksdagen beträffande bristen på lärare för jordbruk, skogsbruk och trädgårdsskötsel skulle avslå motion 1979/80:1299.

24. att riksdagen beträffande bristen på behöriga musiklärare i grundskolan med anledning av motion 1979/80:1695 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde.

25. att riksdagen beträffande framtida lokalisering av utbildning av mellanstadie lärare och speciallärare till Örebro skulle avslå motion 1979/80:885 yrkandena 1 och 2.

26. att riksdagen beträffande framtida lokalisering av viss lärarutbildning i Karlstad m. m. skulle avslå motionerna 1979/80:891 och 1979/80:1317.

27. att riksdagen beträffande vårdlärarutbildning för skötare och undersköterskor skulle avslå motion 1979/80:661 yrkande 2.

28. att riksdagen beträffande behörighetsgivande kurser för lärare med utländsk utbildning skulle avslå motion 1979/80:667 yrkande 2.

29. att riksdagen beträffande lärarutbildning för GRUNDTVUX med anledning av motion 1979/80:887 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde.

30. att riksdagen beträffande undervisning i alkohol-, narkotika- och

Torsdagen den
29 maj 1980

*Utbildning för
undervisningsyr-
ken, m. m.*

tobaksfrågor inom lärarutbildningen skulle avslå motionerna 1979/80:666, 1979/80:1279 och 1979/80:1528.

31. att riksdagen beträffande utbildningstid för förskollärare och fritidspedagoger m. m. skulle avslå motion 1979/80:1318 yrkandena 2 c-e.

32. att riksdagen beträffande utbildningen vid gymnastik- och idrottshögskolan skulle avslå motion 1979/80:1892.

33. att riksdagen med anledning av proposition 1979/80:100 och med bifall till proposition 1979/80:116 samt med avslag på motion 1979/80:520 yrkande 8 till Ersättning till vissa lärarkandidater för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 56 615 000 kr.

Följande åtta reservationer hade avgivits av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén, Karl-Erik Häll och Lars Svensson (alla s):

1. beträffande hemspråklärlärlinjen, vari reservanterna ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med anledning av proposition 1979/80:100 och med bifall till motion 1979/80:520 yrkande 6 i denna del fastställde planeringsram för hemspråklärlärlinjen enligt vad reservanterna förordat.

2. beträffande industri- och hantverkslärlärlinjen, vari reservanterna ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med anledning av proposition 1979/80:100 och med bifall till motion 1979/80:520 yrkande 6 i denna del fastställde planeringsram för industri- och hantverkslärlärlinjen enligt vad reservanterna förordat.

3. beträffande utbildning av lägstadielärare med finska som modersmål, vari reservanterna ansett att utskottet under 8 och 9 bort hemställa

8. att riksdagen beträffande den särskilda utbildningen av lägstadielärare med finska som modersmål med anledning av proposition 1979/80:100 och med bifall till motion 1979/80:520 yrkande 6 i denna del godkände vad reservanterna förordat.

9. att riksdagen med anledning av proposition 1979/80:100 och med bifall till motion 1979/80:520 yrkande 6 i denna del fastställde planeringsram för lägstadielärlärlinjen enligt vad reservanterna förordat.

4. beträffande förskollärlärlinjen, vari reservanterna ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med anledning av proposition 1979/80:100 och med bifall till motion 1979/80:520 yrkande 6 i denna del samt med avslag på motionerna 1979/80:377, 1979/80:880 och 1979/80:1318 yrkande 1, samtliga motioner i denna del, fastställde planeringsram för förskollärlärlinjen enligt vad reservanterna förordat.

5. beträffande studie- och yrkesorienteringslinjen, vari reservanterna ansett att utskottet under 13 bort hemställa

att riksdagen med anledning av proposition 1979/80:100 och med bifall till

motion 1979/80:520 yrkande 6 i denna del fastställde planeringsram för studie- och yrkesorienteringslinjen enligt vad reservanterna förordat.

6. *beträffande ämneslärarlinjerna och vissa utbildningsåtgärder för att minska bristen på behöriga lärare*, vari reservanterna ansett att utskottet under 17 och 18 bort hemställa

17. att riksdagen med bifall till motion 1979/80:520 yrkande 9 bemyndigade regeringen att ändra dimensioneringen av antagningskapaciteten för den praktisk-pedagogiska utbildningen inom ämneslärarlinjerna enligt vad reservanterna förordat,

18. att riksdagen beträffande vissa utbildningsåtgärder för att minska bristen på behöriga lärare i teoretiska ämnen med anledning av proposition 1979/80:100 och med bifall till motion 1979/80:520 yrkande 6 i denna del godkände vad reservanterna förordat.

7. *beträffande medelsanvisningen till Utbildning för undervisningsyrken*, vari reservanterna – vid bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4, 5 och 6 eller en eller flera av dem – ansett att utskottet under 21 bort hemställa

att riksdagen till utbildning för undervisningsyrken för budgetåret 1980/81 anvisade det av utskottet förordade reservationsanslaget med den ändring som föranleddes av riksdagens beslut med anledning av nämnda reservationer.

8. *beträffande medelsanvisningen till Ersättning till vissa lärarkandidater*, vari reservanterna – vid bifall till reservation 2 – ansett att utskottet under 33 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionerna 1979/80:100 och 1979/80:116 samt motion 1979/80:520 yrkande 8 till Ersättning till vissa lärarkandidater för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 58 180 000 kr.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande *beträffande lärarutbildningens dimensionering i stort* av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén, Karl-Erik Häll och Lars Svensson (alla s).

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Grundläggande för högskolans dimensionering är att den skall anpassas till såväl de studerandes efterfrågan som arbetsmarknadens behov. Vi skall nu diskutera lärarutbildningens dimensionering, ett område där vi socialdemokrater menar att regeringen och den borgerliga utskottsmajoriteten inte fullföljer principen om hur högskolan skall dimensioneras.

Även om det är svårt att göra prognoser, är läget inom vissa lärargrupper tämligen klart vad gäller det ökade behovet både på kort sikt och på längre sikt. På dessa områden är det obegripligt att regeringen inte vill öka dimensioneringen. Trots att behovet av fler utbildade lärare är klart

Nr 157

Torsdagen den
29 maj 1980

*Utbildning för
undervisningsyr-
ken, m. m.*

Torsdagen, den
29 maj 1980

*Utbildning för
undervisningsyr-
ken, m. m.*

dokumenterat och att intresset för utbildningen är mycket starkt och många sökande t. o. m. måste avvisas, hålls dimensioneringen på en lägre nivå än vad de centrala utbildningsmyndigheterna föreslår.

Vad är logiken i detta? Naturligtvis har många sökande som inte får den önskade utbildningen mycket svårt att förstå visheten i dessa politiska ställningstaganden. Detsamma gäller de skolor och kommuner som förgäves söker få tag i utbildade lärare.

I en socialdemokratisk partimotion har vi tagit upp ett stort antal utbildningar för undervisningsyrken som uppenbarligen behöver utökas utöver förslaget i regeringens budgetproposition. Det gäller utbildning av hemspråklärare, av lärare inom industri och hantverk, av lägstadielärare med finska som modersmål, vårdlärare, förskollärare samt syo-funktionärer. Det gäller också insatser inom ämneslärarlinjerna och vissa utbildningsåtgärder för att minska bristen på behöriga lärare.

Behovet av hemspråklärare har skolöverstyrelsen bedömt vara fem gånger så stort som nuvarande antalet utbildningsplatser. Vi menar att det svenska samhället har en skyldighet att tillförsäkra invandrarbarn undervisning i och på sitt modersmål. Då är det också en skyldighet att utbilda fler lärare för detta. Vi föreslår därför i likhet med UHÄ en ökning med 48 platser.

Också på den särskilda lägstadielärarutbildningen med finska som modersmål vill vi att en utökning skall ske och att denna utbildning skall anordnas vid högskolan i Gävle/Sandviken.

Även behovet av lärare inom industri och hantverk har kraftigt underskattats. För kvaliteten i yrkesutbildningen är det lika viktigt som inom andra sektorer av utbildningsväsendet att det finns utbildade lärare att tillgå. Vi föreslår därför en utökning med 48 platser och önskar att det skall prövas om ett visst antal av dessa platser kan förläggas till högskolan i Sundsvall/Härnösand.

Behovet av syo-konsulenter är stort. Med det nya uppföljningsansvar som lagts på skolan under senare år kommer behovet av syo-funktionärer att ytterligare öka. Vi anser därför att det är helt nödvändigt att nu öka utbildningen av syo-konsulenter med 40 platser.

Beträffande ämneslärarutbildningen vidtar regeringen några åtgärder, men dessvärre måste de bedömas som otillräckliga. Vi föreslår därför vissa särskilda lärarutbildningsåtgärder med syfte att minska bristen på behöriga lärare i teoretiska ämnen.

Vi föreslår att kapaciteten i den särskilda 20-poängsutbildningen för icke behöriga ämneslärare skall fördubblas. Detsamma gäller i stort den s. k. riktade lärarutbildningen. Särskild hänsyn bör tas till det stora antalet lärare utan föreskriven utbildning som finns i Stockholmsregionen.

Det är mycket underligt att regeringen och nu den borgerliga utskottsmajoriteten inte har velat gå med på dessa yrkanden, som överensstämmer med vad UHÄ anser vara behövligt.

Ännu konstigare kan det te sig att de borgerliga i utskottet har yrkat avslag på att regeringen skall ges ett bemyndigande att med litet friare händer

hantera en fråga som uppenbarligen kan bli ett stort problem under nästkommande år. Det gäller frågan om att studerande enligt såväl äldre som nyare studieordning samtidigt kommer att ställa anspråk på resurserna för den avslutande praktisk-pedagogiska utbildningen.

Om det vid antagningen under hösten 1980 eller våren 1981 skulle visa sig att ett större antal studerande än normalt vill gå det avslutande praktisk-pedagogiska året, borde utbildningskapaciteten för detta ändamål ökas och ytterligare medel kunna anvisas på tilläggsstat. Vi socialdemokrater önskar underlätta hanterandet av denna fråga genom att ge regeringen ett bemyndigande att bedöma läget och vidta åtgärder. Detta har den borgerliga majoriteten avvisat, något som mera måste vara ett uttryck för en ovana att slentrianmässigt avslå socialdemokratiska motioner än ett ställningstagande i sakfrågan.

Inom de utbildningsområden som jag hittills behandlat finns såväl ett stort intresse från många som söker utbildningarna som ett stort behov av utbildning. Det är därför synnerligen ologiskt och inkonsekvent att regeringen inte utökar dessa utbildningar. Vad gäller förskollärarytbildningen kan jag finna den borgerliga inställningen mera logisk. Eftersom de borgerliga partierna tydligen nu bestämt sig för att strypa utbyggnadstakten i barnomsorgen ännu kraftigare än tidigare så är det konsekvent att anse att någon ökad utbildning av förskollärare inte kommer att behövas. Eftersom vi socialdemokrater har en annan syn på behovet av barnomsorg och det nödvändiga i att samhället också svarar upp mot detta behov anser vi också att utbildningskapaciteten när det gäller förskollärare måste öka.

I vår partimotion från januari fanns också ett yrkande om ökad vårdlärarytbildning. Regeringen har senare under våren kommit med en proposition om varden och där insett att det socialdemokratiska kravet på ökad vårdlärarytbildning var befogat, varför vi alltså har fått detta yrkande bifallet, vilket vi är glada för. Jag är också glad över att hela utbildningsutskottet delar min och Georg Anderssons uppfattning att särskilda insatser måste göras för att öka utbildningen av musklärare.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till de åtta socialdemokratiska reservationerna, som innebär att dimensioneringen inom sektorn för undervisningsyrken ökar med omkring 400 platser, välbehövliga platser både ur skolans och ur de sökandes synpunkt.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! 1975 kom barnstugeutredningens betänkande Utbildning i samspel. Där konstateras att mellan 100 000 och 160 000 människor inom tio år behövde utbildas för arbete i barnomsorgen. Denna beräkning gjordes innan beslutet om femårsplanen med de 150 000 nya platserna togs av riksdagen.

Behovet av att bygga ut barnomsorgen är oerhört stort. Enligt socialdepartementets egna beräkningar behövs det fram till år 1990 hela 850 000 platser i dag- och fritidshem. Det är planeringsgruppen för barnomsorg som kommit fram till dessa siffror.

*Utbildning för
undervisningsyr-
ken, m. m.*

Det finns i dag omkring 180 000 platser i dag- och fritidshem. Detta skall jämföras med de 850 000 som departementet självt säger att man behöver.

Vänsterpartiet kommunisterna föreslår i en annan motion, som tyvärr skjutits upp till hösten, en kraftig utbyggnad av barnomsorgen - precis som vi föreslagit många tidigare år - med 75 000 platser årligen, 40 000 i daghem och 35 000 i fritidshem. Med detta stora utbyggnadsbehov följer att personalutbildningen måste få helt andra dimensioner än vad den nu har.

Redan med nuvarande mycket låga utbyggnadstakt är bristen på personal stor på många håll. Det finns exempel på så låg personaltäthet som en på 9,4 barn, där det, enligt socialstyrelsens rekommendationer, borde vara en på fem barn. Detta gäller för syskongrupper.

Kvaliteten inom barnomsorgen beror i hög grad på personalens kvalifikationer, personaltätheten och barngruppernas storlek. Det är viktiga hörnpe-
lare när man diskuterar kvaliteten inom barnomsorgen.

Trots att regeringen i budgetpropositionen konstaterar att bristen på förskollärare är stor föreslår man ingen utökning av antalet utbildningsplatser. Med regeringens förslag till dimensionering kommer bristen på utbildad personal att bestå och förstärkas.

För att man skall få en bra barnomsorg behövs det både utbildad personal och tillräckligt med personal. För att utbildningsbehovet enligt vpk:s förslag till utbyggnad skall täckas behöver det utbildas 10 000 förskollärare, 5 000 fritidspedagoger och 15 000 barnskötare varje år.

Vpk har under många år pekat på farorna med och konsekvenserna av den låga utbildningskapaciteten och krävt en höjning av nivan. Som det nu är fungerar den låga utbildningskapaciteten som en propp för ökad utbyggnad av barnomsorgen. Från kommunernas sida hävdas det också väldigt ofta att bristen på utbildad personal hämmar utbyggnadstakten.

Att utbilda, såsom vpk föreslår, 30 000 varje år later sig inte göras omedelbart. Men vi menar att riksdagen bör uttala att denna utbildningskapacitet bör betraktas som ett genomsnitt för intagningarna till resp. utbildningar under de närmaste fem åren.

Det är däremot möjligt att öka intagningen till förskolläro- och fritidspedagogutbildningarna med 650 resp. 350 elever, vilket innebär att ytterligare 12 milj. kr. måste anslås under denna post i budgeten.

Vi menar också att kvaliteten på själva utbildningen måste förbättras. Alla som arbetar inom barnomsorgen bör ha utbildning som förskollärare eller fritidspedagoger. Förskolläro- och fritidspedagogutbildningen bör göras om till en fyraårig högskoleutbildning med ett ars yrkesverksamhet inberäknad i denna tid. Det finns inga som helst skäl för att de personer som har hand om de yngsta barnen skall ha den kortaste utbildningen. Det är på tiden att barnomsorgspersonalen får både en kvantitativt och kvalitativt god utbildning, där behoven av såväl pedagogisk som psykologisk utbildning blir tillgodosedda.

Det skall också finnas en allmän fortbildning, som bör vara obligatorisk och omfatta 30 timmar varje år.

Precis som när det gäller skolan menar vi i vpk att kravet på behörighet för att arbeta inom barnomsorg skall gälla. All den personal som i dag saknar utbildning och arbetar inom barnomsorgen måste därför erbjudas att genomgå utbildning med full lön.

Herr talman! Frågan om behörighet har diskuterats flera gånger i riksdagen, och beslutet i denna fråga borde ha fattats för länge sedan. Nu har frågan om behörighet skjutits till hösten, eftersom regeringen inte fick fram propositionen om kvaliteten i barnomsorgen. Den skulle mig veterligen ha lagts fram redan i mars. Det är beklagligt att frågan om behörigheten försenas, och ett uttalande till stöd för vpk-motionens krav om behörighet och även för Lennart Bladhs motion skulle kunna driva denna fråga ett steg framåt.

I utskottsbetänkandet hänvisas till regeringens budgetproposition, där det föreslås att antalet utbildningsplatser skall vara oförändrat, trots att regeringen vet hur illa det är redan i dag på många barnstugor, både när det gäller personaltäthet och när det gäller utbildad personal. Detta otillfredsställande förhållande har utretts av socialdepartementet, men de lärdomar som man skulle kunna dra av olika kartläggningar på detta område drar man uppenbarligen inte. Regeringen gör i stället tvärtom, och det gör utskottet också. I budgetpropositionen sägs att regeringen inte är beredd att förorda någon ändring förrän överläggningarna med Svenska kommunförbundet är klara, för att garantera att femårsplanen uppfylls. Det är tämligen klart att denna femårsplan inte kommer att kunna uppfyllas. I mars månad i år fattades det 20 000 platser.

När man sedan läser i kompletteringspropositionen, som också citeras i detta betänkande, heter det "att regeringen inte avser att vidta åtgärder för att ytterligare stimulera utbyggnaden under dessa år. Statsrådet anser det vidare angeläget att resurserna inom barnomsorgen inte utökas genom en fortsatt personalförtätning."

Man vill alltså låta barnomsorgen fortsätta att halta kvalitetsmässigt. Att utskottet delar regeringens uppfattning i denna fråga kan man läsa på s. 10 i betänkandet. Från två håll och på två olika sätt skjuter man barnomsorgen i sank. Både regering och riksdag struntar i den kvantitativa utbyggnaden, och dessutom struntar man i kvaliteten genom att underlåta att utbilda personal i den omfattning som är nödvändig. Det fattas personal i dag, framför allt utbildad personal, och det kommer också att fattas personal i framtiden, även om utbyggnaden nu stoppas av regering och riksdag. Så mycket var och är alla lovord om betydelsen av att värna om barnen och barnomsorgens kvantitativa och kvalitativa utbyggnad värda när det kom till kritan.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till vpk-motionen 1318.

RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Utbildningsutskottets betänkande 1979/80:33 behandlar budgetpropositionens anslag till utbildning för undervisningsyrken jämte motioner samt propositionen 1979/80:116, såvitt gäller fastställande av planeringsramar för vårdlärarlinjen m. m.

Nr 157

Torsdagen den
29 maj 1980

*Utbildning för
undervisningsyr-
ken, m. m.*

Torsdagen den
29 maj 1980

*Utbildning för
undervisningsyr-
ken, m. m.*

Till betänkandet finns fogade en rad socialdemokratiska reservationer, som Lena Hjelm-Wallén berörde i sitt anförande, och jag skall, herr talman, under några minuter försöka utveckla utskottsmajoritetens synpunkter.

I vad gäller lärarutbildningens dimensionering i stort har socialdemokraterna ett särskilt yttrande, som pekar på att man bör sträva efter en viss överkapacitet i utbildningen i förhållande till det prognostiserade behovet. Föredragande statsrådet tar i budgetpropositionen upp frågan om lärarutbildningens dimensionering och framhåller att svarigheterna att åstadkomma balans på lärararbetsmarknaden under den närmaste tioårsperioden är stora på grund av skillnader i bl. a. årskullarnas storlek under 1980-talet samt av att lärarkåren är relativt ung och därför har många år av yrkesverksamhet framför sig. Statsrådet drar därför slutsatsen att man även i fortsättningen bör iakttä stor försiktighet vid förändringar av lärarutbildningens dimensionering, men anser att vissa temporära utbildningsåtgärder bör tillgripas för icke behöriga ämneslärare.

Utskottet har tidigare behandlat denna fråga, bl. a. i utbildningsutskottets betänkande 1977/78:22, och skrev då att lärarutbildningen i likhet med annan högskoleutbildning bör dimensioneras utifrån principen att såväl individens som samhällets behov skall beaktas vid utbildningsplaneringen. Förändringar i dimensioneringen skapar bättre tillgång på lärare först på relativt lång sikt, och utskottet anser det därför tillrådligt med stor försiktighet vid förändringar av dimensioneringen. Den nu rådande bristsituationen måste mötas med åtgärder som ger effekt på kort sikt.

De socialdemokratiska reservationerna skiljer sig inte från utskottsmajoritetens uppfattning på något annat avgörande sätt än att önskemål framförs om ökningar på olika områden. I propositionen föreslås på de här behandlade områdena en ökning på över 50 milj. kr. till 542 milj. kr. De socialdemokratiska reservationerna ligger alltså som överbud på denna inte föraktliga ökning.

I reservation 1, beträffande hemspråklärlinjen, vill socialdemokraterna öka med 24 platser utöver de 24 platser som föreslås i propositionen. Utskottsmajoriteten tillstyrker propositionens förslag. Här finns det, enligt vår uppfattning, ett dokumenterat behov, men man kan inte genomföra alltför stora ökningar på en gång, om man i framtiden vill undvika flaskhalsproblem, och dessutom måste vi även på det här området ta hänsyn till det kärva statsfinansiella läget.

I reservation 2 beträffande industri- och hantverkslärlinjen agerar socialdemokraterna på samma sätt. Regeringen föreslår en ökning med 74 platser, men socialdemokraterna vill ha ytterligare 48 platser. Utskottsmajoriteten tillstyrker regeringens förslag om en ökning av planeringsramen och finner den väl avvägd med hänsyn till det finansiella läget.

Vad gäller reservation 3 om utbildning av lågstadielärare med finska som modersmål, där socialdemokraterna vill ha ytterligare 24 platser, kan vi från majoritetens sida av statsfinansiella skäl inte acceptera en ökning, speciellt som utskottet föreslår en ökning av antalet platser på hemspråklärlinjen med just detta antal.

Planeringsramen för förskollärlinjen är f. n. 4 758 platser och bör enligt budgetpropositionen t. v. vara oförändrad. Föredragande statsrådet är inte beredd att förorda någon ändring, förrän de av regeringen inledda överläggningarna med Svenska kommunförbundet lett fram till en överenskommelse.

Utskottet ansluter sig till denna uppfattning, men socialdemokraterna vill, vilket yrkas i reservation 4, ha ytterligare 96 platser och vpk inte mindre än ytterligare 650 platser.

Det bör i detta sammanhang påpekas att den av socialstyrelsen i februari reviderade prognosen om behovet av förskollärare, som utgår från kommunernas aktuella planer på utbyggnad av barnomsorgen i förhållande till den ursprungliga prognosen, visar på ett sjunkande behov.

Enligt budgetpropositionen kommer det att råda brist på personal för studie- och yrkesorientering ännu ett par år in på 1980-talet. På längre sikt är utbildningsbehovet lägre än det antal platser som den nuvarande dimensioneringsramen skulle ge. Nu är emellertid den nuvarande syo-organisationen en försöksverksamhet, och de av SÖ nyligen redovisade erfarenheterna av denna kan föranleda förändringar i organisationen. Därför anser utskottsmajoriteten att dimensioneringen bör vara oförändrad nästa år och avstyrker det socialdemokratiska förslaget om en ökning med 40 platser.

Till slut, herr talman, vill jag anknyta till vad jag inledningsvis sade om dimensioneringen av lärarutbildningen. Utskottsmajoriteten ansluter sig till regeringens förslag beträffande vissa utbildningsåtgärder som bör vidtas under en begränsad tidsperiod med syfte att minska bristen på behöriga lärare i teoretiska ämnen. Det gäller dels en särskild 20-poängsutbildning på 90 platser för studerande som tjänstgjort minst sju terminer, dels en 40-poängs praktisk-pedagogisk utbildning enligt två olika modeller på tillsammans 96 platser. Socialdemokraterna kräver i sin reservation 6 en fördubbling av den första utbildningen och ökar på den andra med 72 platser.

Vi i utskottsmajoriteten delar regeringens uppfattning att tyngdpunkterna i insatserna för att häva bristen på behöriga lärare i teoretiska ämnen skall läggas på särskilda utbildningsåtgärder. Dimensioneringsförslaget är enligt vår uppfattning rimligt med hänsyn tagen dels till lärarutbildningsbehovet, dels till det statsfinansiella läget. Här är logiken. Lena Hjelm-Wallén. Det verkar på mig som om socialdemokraterna har glömt vilka knappa resurser vi har i det här landet. Det är lätt att föreslå ökningar här och där, om man inte behöver sätta in dem i ett större sammanhang, vilket regeringen och utskottsmajoriteten måste göra. Vad jag här sagt gäller i ännu högre grad vänsterpartiet kommunisterna.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan i alla dess delar.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Torsdagen den
29 maj 1980

*Utbildning för
undervisningsyr-
ken, m. m.*

LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att det skiljer i ambitionsnivå mellan socialdemokraterna och den borgerliga majoriteten, både när det gäller antalet platser i den reguljära lärarutbildningen – där det uppenbarligen finns behov av fler platser – och i fråga om antalet platser i den utbildning som föreslås för icke behöriga ämneslärare.

Det argument som anförs av utskottets talesman är det statsfinansiella läget. Detta tycks nu vara nyckeln till alla borgerliga ofullkomligheter, men det är av två skäl ett synnerligen ihåligt argument.

För det första är den totala statsfinansiella ram som vi socialdemokrater håller oss inom när det gäller det som de borgerliga kallar för överbud densamma som deras egen budgetram. Men det handlar om att göra prioriteringar inom denna ram. Vi har för var del prioriterat åtgärder inom skolans område. Det borde ha klarlagts tidigare och inte bara i samband med de beslut som vi skall fatta i dessa frågor.

För det andra är argumentet "statsfinansiella skäl" ihåligt när det handlar om så centrala ting för skolan som att försörja skolan med utbildad personal. Ingen torde väl kunna bestrida att tillgång på utbildade lärare är en utomordentligt viktig fråga för skolarbetets kvalitet. Från borgerligt håll går ni ofta ut med fagert tal om hur mycket ni är för kvalitet i skolan. Men så snart denna kvalitet också måste ta sig uttryck i kostnader backar ni ut. Det är en mycket underlig återhållsamhet att medvetet låta bli att förse skolan med utbildade lärare.

INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker att de siffror som jag redovisade i mitt inledningsanförande borde säga någonting om behovet av att bygga ut barnomsorgen. Jag nämnde de siffror som redovisats av socialdepartementet i planeringsgruppens utredning och som visar att det behövs 850 000 platser år 1990. Även om utskottet låter sig företräddas av en moderat ledamot borde det stå klart att vi också måste öka utbildningen, om vi skall kunna klara någon som helst utbyggnad av barnomsorgen. Det finns 180 000 daghemsplatser i dag och 850 000 kommer att behövas inom tio år.

Men det är klart att man har all anledning att misströsta när det gäller barnomsorgen, både i fråga om utbyggnaden och i fråga om kvaliteten. Av kompletteringspropositionen framgår att det inte kommer att bli någon vidare utbyggnad av barnomsorgen. Personaltätheten kommer heller inte att bli bättre. Detta trots att man vet om, för det har ju också kartlagts, hur dålig situationen är när det gäller personaltätheten och tillgången på utbildad personal. När personaltätheten skall vara en på fem barn är den i vissa fall en på 9,4 barn. Jag förstår inte att man från ansvarigt håll kan tillåta en så dålig kvalitet och att man inte är beredd att förbättra den. Tvärtom säger man att personaltätheten inte skall ökas. Förhållandena skall alltså få fortsätta att vara så dåliga som de är.

I gårdagens debatt tog jag också upp frågan om kvaliteten inom barnomsorgen. För några år sedan var man från folkpartiet och centern i

Torsdagen den
29 maj 1980

*Utbildning för
undervisningsyr-
ken, m. m.*

socialutskottet överens med vpk om en reservation, i vilken man krävde bindande normer för personaltätheten i barnstugorna. Då förutsattes naturligtvis också en ökad utbyggnad. Men jag skall inte anklaga moderaterna i det sammanhanget, för de var tillsammans med socialdemokraterna motståndare till höjd kvalitet inom barnomsorgen. Moderaterna har ju aldrig varit intresserade av vare sig utbyggnad eller kvalitet utan har alltid när det gällt barnomsorgen satt käppar i hjulen både här i riksdagen och på det kommunala planet.

Vad som behövs är tillräckligt med personal inom barnomsorgen. Tillräckligt många måste utbildas, så att man får ökad personaltäthet och personal med bra utbildning. Kvaliteten inom barnomsorgen är ju väldigt starkt bunden till personalens kvalifikationer och till tillgången på personal.

RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Lena Hjelm-Wallén sade att man skulle öka utbildningsvolymen ytterligare. Det kom mig att tänka på att man i det socialdemokratiska särskilda yttrandet skriver att man vill öka volymen så att man får en viss överkapacitet. Är det så, Lena Hjelm-Wallén, att socialdemokraterna vill utbilda så många lärare att det blir en relativt stor arbetslöshet bland dessa lärare? Kommer antalet lärarutbildare, alltså de som skall utbilda lärarkandidaterna, att räcka till för den ökning av dimensioneringen på utbildningen som socialdemokraterna har föreslagit?

Det måste vara kvalitet i lärarutbildningen, och den är jag orolig för att man inte kan behålla, om vi fattar beslut om så stora ökningar som föreslagits i de socialdemokratiska reservationerna. Från borgerligt håll är vi naturligtvis inte motståndare till att öka lärarutbildningen. Vi vet att behovet finns, men, som jag sade i mitt inledningsanförande: Vi måste ta hänsyn till det statsfinansiella läget och till att man inte kan öka utbildningsvolymen hur snabbt som helst, om man skall undvika flaskhalseffekter.

LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! Jag tror att Rune Rydén skall vara väldigt försiktig i sitt tal om överkapacitet. Att man skall utbilda något fler än vad som f. n. direkt behövs är något som utskottet har sagt i många år och som statsmakterna har stått för – och det är ganska självklart.

Jag tror inte att Rune Rydén har sina partivänner med sig i det resonemanget. Jag tycker att det faktiskt är litet löjligt att nu föra en diskussion om att vi plötsligt skulle få ett överskott av hemspråklärare, industri- och hantverkslärare, syo-funktionärer osv., när det i stället finns ett skriande behov av dessa. Försök därför att komma med litet bättre argument!

Sedan tycker jag också att det skulle vara något genant att som moderat talesman så direkt tala emot kvalitetsförstärkningar på skolans område, för det är ju vad ni gör när ni inte vill förse skolan med tillräcklig personal. Eller är det så att ni menar att skolan inte behöver den här personalen?

Torsdagen den
29 maj 1980

*Utbildning för
undervisningsyr-
ken, m. m.*

RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Socialdemokraterna talar om ett behov av att öka dimensioneringen. Vi anser från borgerligt håll att man skall försöka göra det så långt det statsfinansiella läget så medger. Men det socialdemokratiska förslaget innebär en ökning av dimensioneringen när det gäller den allmänna utbildningen. Det betyder att man på längre sikt kommer att få det överskott som jag antydde, Lena Hjelm-Wallén, men man löser inte de akuta problemen.

ANN-CATHIRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Flera motioner gäller lärarutbildningen i Örebro. Orsaken är naturligtvis oron över att det råder brist på behöriga lärare av olika slag i hela Örebroregionen – det gäller bl. a. vårdlärare, speciallärare och ämneslärare. Jag delar denna oro och vill helt kort säga att det, eftersom det finns en klar tendens till att lärare stannar nära utbildningsorten och att lärarstuderande är ortsbundna, är viktigt med en mer fullständig ämneslärarutbildning vid högskolan i Örebro, en permanentning av vårdlärarutbildningen och ett etablerande av speciallärarutbildning. En mer fullständig och utökad lärarutbildning vid högskolan i Örebro skulle också innebära en behövlig förstärkning av högskolan. I vissa ämnen råder där nämligen brist på studerande.

Speciallärarutbildning i Örebro är mycket angelägen. Bristen på specialutbildade lärare i länet är mycket besvärande, och i Örebro finns en omfattande specialskoleundervisning för döva, hörselskadade och synskadade. Inom Örebro kommun har man diskuterat möjligheterna att få en riktad speciallärarutbildning för de obehöriga lärare som nu tjänstgör som speciallärare, och det vore värdefullt att få en sådan till stånd.

Ämneslärarutbildningen i Örebro bör utökas och vidgas så att den omfattar alla kombinationer. Antalet platser inom varje kombination är f. n. nämligen väl litet. Ett ökat antal platser skulle innebära ett effektivare utnyttjande av resurser och en bättre samordning när det gäller det pedagogiska innehållet.

Fjärde årskursen av den praktisk-pedagogiska utbildningen bör äga rum i Örebro. Fler ämneslärarstuderande skulle lockas att påbörja sina studier i Örebro, om de visste att de kunde genomföra hela sin utbildning där.

Jag har dock förstäelse för att det kan vara lämpligt att avvakta den beredning av 1974 års lärarutbildningsutrednings förslag som pågår, likaså för att det statsfinansiella läget inte tillåter någon ökning av regeringens dimensioneringsförslag.

Jag vill emellertid framhålla vikten av att Örebro län kommer i fråga när det gäller särskilda utbildningsinsatser för obehöriga lärare – både ämneslärare och speciallärare -- för det är mycket angeläget.

Jag vill här särskilt ta upp frågan om vårdlärarutbildningen i Örebro, som jag tagit upp i min motion 1705. Extra vårdlärarutbildning om tre terminer har bedrivits i Örebro sedan 1977. Två kurser omfattande 24 platser har genomförts och en tredje kurs har påbörjats.

Torsdagen den
29 maj 1980

*Utbildning för
undervisningsyr-
ken, m. m.*

I budgetpropositionen föreslås ingen nyantagning till vårdlärarutbildningen i Örebro. I stället föreslås att vårdlärarutbildning omfattande 24 platser under nästa budgetår etableras i Uppsala, som då blir centralort för distansundervisning. Utskottet tillstyrker propositionens förslag.

Utskottet tillstyrker också förslaget i proposition 1979/80:116 om en ytterligare ökning av planeringsramen med 48 platser, varav Uppsala som centralort för distansundervisning får ytterligare 12 platser.

Utskottet säger vidare att Örebro hör till de orter i regionen som bör kunna komma i fråga för en decentraliserad vårdlärarutbildning av tillfällig karaktär, och avstyrker min hemställan om en permanent lokalisering av vårdlärarutbildning till Örebro.

Jag beklagar att utskottet inte velat tillstyrka min hemställan. Bristen på vårdlärare är stor i Örebro län – den 10 januari 1980 var bristen på behöriga vårdlärare 38,25 %.

Efterfrågan på vårdlärarutbildning i Örebro är stor, och flertalet av de sökande är unga kvinnor som oftast är mycket ortsbundna. Örebro har ett så centralt läge i länet och i regionen att en vårdlärarutbildning där är lätt tillgänglig för många.

En väl fungerande vårdlärarutbildning har byggts upp i Örebro, och utskottet säger också att den bedrivits med mycket tillfredsställande resultat. Ett omfattande arbete har lagts ned på utformning och uppbyggnad av vårdlärarutbildningen, och man har vunnit värdefulla erfarenheter. Man har byggt upp en väl fungerande organisation och ett bra samarbete med högskolan och med praktikplatserna. Tillgången på lärare på praktikplatser är god.

Enligt min mening innebär det ett slöseri att man inte tar till vara allt det arbete som lagts ned och alla de erfarenheter som vunnits i Örebro. Den temporära utbildningen i Örebro bör göras permanent.

Även om Örebro kan få del av den distansundervisning som utgår från Uppsala, så innebär det en klar försämring för Örebro län och för dem som önskar utbilda sig i Örebro. En väl fungerande utbildningsorganisation används ej, och det blir färre utbildningsplatser.

Distansundervisning av vårdlärare kan givetvis vara av stort värde för regionen. Men den kan mycket väl bedrivas parallellt med att vårdlärarutbildningen bibehålls och görs reguljär i Örebro, särskilt nu när antalet platser i regionen kommer att ökas ut.

Jag anser också att distansundervisningen borde prövas och utvärderas i regionen, innan en väl behövlig och väl fungerande utbildning läggs ned.

Herr talman! Jag har dock klart för mig att det inte är stor idé att yrka bifall till min motion mot ett enigt utskott, och jag ställer därför inte något yrkande utan får nöja mig med det jag här har framfört.

ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är inte speciellt lätt som ny ledamot att försöka bevaka motioner. Det är kanske inte så lätt för gamla erfarna ledamöter heller – inte vet jag.

Torsdagen den
29 maj 1980

*Utbildning för
undervisningsyr-
ken, m. m.*

Min motion 661, som har tre yrkanden, kommer att behandlas i tre olika betänkanden.

Utbildningsutskottets betänkande 1979/80:33 behandlar proposition 116, som gäller fastställande av planeringsramar för vårdlärarutbildningen m. m.

Enligt budgetpropositionen skall vårdlärarlinjen utökas med 24 utbildningsplatser, vilket är en framgång, fast alldeles för litet med tanke på det stora behovet.

Herr talman! Vårdlärarutbildningen debatterades i kammaren den 12 december. Vi som då hade motionerat med anledning av proposition 197 erinrade kammaren om att vi tänkte återkomma i förhoppning om att utskottet skulle ha studerat problemen bättre. Vad vi krävde var en försöksvis upplagd utbildning som riktar sig till skötare och undersköterskor.

Utskottet hänvisar till den planerade översynen av den befintliga vårdlärarutbildningen. Frågan om en eventuell utbildning av *två sorters* vårdlärare är av sådan betydelse att utskottet utgår från att berörda myndigheter i sin översyn skall behandla frågan med förtur.

Herr talman! Förtur, översyn – verkligheten är den att det råder stor brist på vårdlärare, stora regionala skillnader, vilket vi nyss hört att Ann-Cathrine Haglund redovisat då det gäller Örebro.

Många myndigheter har tillstyrkt AMS hemställen att få anordna vårdlärarutbildning för undersköterskor och mentalskötare.

Landstingsförbundet skrev till utbildningsdepartementet den 13 december 1979. Jag citerar ur den skrivelsen, nr 324:

”De regionala skillnaderna är mycket stora. För att täcka behovet av vårdlärare är en utbyggnad av vårdlärarutbildningen nödvändig. Läraryt- bildningen måste också lokaliseras till fler orter.

Men även andra åtgärder bör prövas. För att nå en jämnare regional fördelning bör otraditionella distributionsformer användas, t. ex. läraryt- bildning på halvfart och distansundervisning. Det är också hög tid att diskutera läraryt- bildning för undersköterskor och skötare.”

De tankegångar som ligger bakom de senaste årens utbildningspolitiska reformer måste enligt min mening även gälla på vårdområdet. Det gäller att ta till vara och att tillföra utbildningar de kunskaper och erfarenheter som en lång yrkeserfarenhet innebär. Detta gäller också vårdlärarutbildningen.

Herr talman! Jag har i dag inget yrkande, men jag kommer att noga följa frågan.

ING-MARIE HANSSON (s):

Herr talman! Jag vill bara helt kort beröra den särskilda utbildningen av lågstadielärare med finska som modersmål. Den bör enligt motion 520 utökas med 24 platser, förlagda till högskolan i Gävle-Sandviken.

Utskottsmajoriteten vill att motionen skall avslås med hänvisning till att en ökning av antalet platser vid hemspråkslärarlinjen har tillstyrkts i enlighet med budgetpropositionens förslag. Att det finns ett behov av att utöka

hemspråksutbildningen är alla överens om. Hur stort behovet är finns det däremot olika meningar om. Socialdemokraterna vill öka den med 24 platser utöver förslaget i budgetpropositionen, men majoriteten i utskottet följer också där regeringförslaget.

Föredragande statsrådet säger i budgetpropositionen att man skall pröva att anordna hemspråksundervisning i den assyriska, makedoniska och eventuellt den slovenska språkgruppen utöver de språkgrupper som tidigare ingått i hemspråkslärarlinjens utbildningar. Detta visar onekligen på ett mycket stort behov av en utökning av hemspråkslärarlinjens kapacitet.

Men den särskilda utbildningen av lägstadielärare med finska som modersmål ersätts inte av hemspråkslärarutbildning. Den särskilda utbildningen ger dels behörighet som lägstadielärare – lärare 1 – dels behörighet som lärare i hemspråk – lärare 22 – samt kompetens att undervisa i de ämnen som ingår i tjänst som lärare 1 utom i ämnet engelska. Någon risk för en alltför snäv utbildning finns alltså inte: snarare ger denna utbildning möjligheter till en mycket stor valfrihet för dem som har genomgått utbildningen.

De finska invandrarna och de i Sverige uppvuxna ungdomarna med finska som modersmål utgör en resurs av människor med erfarenheter som dels kan ge de finska invandrabarnen en trygg och bra skolgång, dels kan tillföra den svenska skolan berikande erfarenheter.

Vid högskolan i Gävle-Sandviken har undervisningen bedrivits från höstterminen 1976 t. o. m. vårterminen 1979, och den har givit mycket positiva erfarenheter. Den finska gruppen vid skolan har också tillfört övriga pedagogutbildningar impulser och erfarenheter. Såväl klasslärar- som fritidspedagog- och förskollärarutbildningarna vid högskolan anses ha fått kvalitetsförbättringar genom att den finska gruppen finns vid skolan.

Behovet av tvåspråkiga lärare i grundskolan har ökat, och det är väl ändå i dag helt oomtvistat att såväl sociala, psykologiska som allmänspråkliga skäl talar för undervisning på invandrabarnens eget språk. – Vådorna av halvspråkighet är ju väl dokumenterade.

I många svenska kommuner finns det så många barn med finska som modersmål att det finns underlag för en helt finskspråkig klassundervisning, framför allt på lägstadiet.

Av studieredovisningen framgår att utbildningen har givit många tillfällen till studier och iakttagelser av det som skiljer finska och svenska språken samt till diskussion om de åtgärder som kan vidtas. Man har belyst minoritets- och identitetsproblematiken från olika utgångspunkter.

Under hela utbildningen har språkundervisningen såväl i svenska som i finska inriktats på tvåspråkighetsfrågor och på de problem som invandrarna möter i form av identitetsklyvning och språksvårigheter. Dessutom har en orientering om skillnaderna mellan riksspråk och dialekter samt det finska språkets släktskapsförhållanden ingått.

Jag vill nämna några exempel på undervisningen. Inom orienteringsämnen har man t. ex. i biologin gått igenom terminologin med växter och djurs namn på såväl finska som svenska. Detsamma gäller terminologin i human

*Utbildning för
undervisningsyr-
ken, m. m.*

Torsdagen den
29 maj 1980

*Utbildning för
undervisningsyr-
ken, m. m.*

biologi. I historieundervisningen har man tagit upp finska och svenska seder och bruk samt betydelsen av att kunna föra traditionen vidare. I gymnastik har man försökt åskådliggöra olika finska lekar och bollspel. I musikundervisningen har finska sånger och sånglekar samt finsk musik ingått.

Undervisningen har också givit inblickar i den finska skolans undervisningsmetoder och kunskaper om de finskspråkiga elevernas kulturbakgrund, för att man bättre skall kunna förstå de blivande elevernas och deras föräldrars attityder.

Med de här korta bilderna av den särskilda utbildningen av lägstadielärare med finska som modersmål vill jag understryka vikten av att man utnyttjar de erfarenheter som vunnits vid Gävle-Sandvikens högskola av denna utbildning. Vid den här utbildningen utnyttjar man en grundkapacitet som delvis redan finns vid skolan. Detta gör att man med relativt små medel kan lägga till denna utbildning, och den blir därför relativt billig för samhället. Det innebär ett effektivt resursutnyttjande, både ekonomiskt och mänskligt.

Rune Rydén betonade vikten av kvalitet i utbildningen, och han ifrågasatte om kvaliteten kunde garanteras. Denna tvåspråkiga undervisning för lägstadielärare med finska som modersmål ger inte bara en kvalitativt god utbildning för dem som genomgår den, utan den ger också erfarenheter, idéer och infallsvinklar för övrig pedagogutbildning vid undervisningsenheten och ute på skolorna. Den gör att vi kan förstå varandra bättre och på ett smidigare sätt tackla de problem som invandrarbarnen och deras föräldrar upplever. Det är därför oerhört viktigt att sådan här utbildning får fortsätta och tillföras det svenska samhället.

Med detta anförande, i vilket Lahja Exner (s) instämde, var överläggningen avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 och 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1318 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 33 mom. 2 och 3 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit motion 1318 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 293
Nej – 15

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 1 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lena Hjelm-Wallén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 33 mom. 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservation 1 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lena Hjelm-Wallén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 156
Nej – 155

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 2 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lena Hjelm-Wallén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 33 mom. 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservation 2 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lena Hjelm-Wallén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 156
Nej – 155

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölles.

Nr 157

Torsdagen den
29 maj 1980

*Utbildning för
undervisningsyr-
ken, m. m.*

Torsdagen den
29 maj 1980

*Utbildning för
undervisningsyr-
ken, m. m.*

Mom. 8 och 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 3 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lena Hjelm-Wallén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 33 mom. 8 och 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservation 3 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lena Hjelm-Wallén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156
Nej - 155

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o) reservation 4 av Stig Alemyr m. fl. samt 3:o) motion 1318 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Lena Hjelm-Wallén begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Inga Lantz begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén till kontraposition i huvudvoteringen angående utbildningsutskottets hemställan i betänkande 33 mom. 10 anta reservation 4 av Stig Alemyr m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén till kontraposition i nämnda votering antagit motion 1318 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 146
Nej - 16
Avstår - 147

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 33 mom. 10 röstar ja.
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservation 4 av Stig Alemyr m. fl.

Nr 157

Torsdagen den
29 maj 1980

*Utbildning för
undervisningsyr-
ken, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lena Hjelm-Wallén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156
Nej - 155

Mom. 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1318 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 12

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 5 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lena Hjelm-Wallén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 33 mom. 13 röstar ja.
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservation 5 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lena Hjelm-Wallén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156
Nej - 155

Mom. 14 - 16

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 17 och 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 6 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lena Hjelm-Wallén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Torsdagen den
29 maj 1980

*Avfallshantering
m. m.*

Den som vill att kammaran bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 33 mom. 17 och 18 röstar ja.
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaran bifallit reservation 6 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lena Hjelm-Wallén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 156

Nej – 155

Mom. 19 – 30

Kammaran biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 31

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1318 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 33 mom. 31 röstar ja.
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaran bifallit motion 1318 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 296

Nej – 15

Mom. 32 och 33

Kammaran biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 4 Avfallshantering m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1979/80:40 med anledning av motioner om avfallshantering m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1979/80:385 av Rolf Dahlberg och Erik Olsson (båda m), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde skyndsamma åtgärder så att kommunerna

startade insamlandet av returpapper i enlighet med 1975 års riksdagsbeslut.

1979/80:386 av Pär Granstedt m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag till insamling av förbrukade batterier i enlighet med vad som framförts i motionen.

1979/80:389 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats 1. att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag om procentavgifter på pappersprodukternas saluvärde till en fond ur vilken finansiering av kommunernas insamling av returpapper kunde ske, 2. att riksdagen uttalade att fondens medel borde fördelas enligt en plan, som i första hand skulle garantera fortsatt drift på de små nedläggningshotade enheterna som var beroende av returpapper.

1979/80:554 av Rune Torwald (c), vari yrkats att riksdagen skulle anhålla att regeringen lät undersöka möjligheten att genom ett pantsystem för batterier, lysrör etc. minska problemen med tungmetaller i miljön.

1979/80:691 av Bonnie Bernström m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 5) hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till lagstiftning om regler för betryggande insamling av batterier innehållande kadmium.

1979/80:943 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 2–4) hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla 2. att överenskommelsen med tandläkarförbundet, landstingen samt dental- och batteribranscherna skulle skärpas tidsmässigt och överföras i ett bindande åläggande grundat på lagen om hälso- och miljöfarliga varor, 3. att märkning skulle ske av kvicksilver- och kadmiumhaltiga batterier och en så hög pant införas att ett verksamt ekonomiskt motiv erhöles för batteriernas återlämnande, 4. att en återvinningsanläggning för kvicksilverhaltigt avfall, bl. a. för batterier, skulle byggas i Sverige.

1979/80:1394 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 1) hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att en så hög pant sattes på batterier som innehöll kadmium att ett verksamt motiv för deras återlämnande till återvinning uppnåddes.

1979/80:1760 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 3, 4, 10–12) hemställts att riksdagen beslutade 3. att hos regeringen begära att beslut omgående fattades om lokalisering av central behandlingsanläggning för miljöfarligt avfall samt att SAKAB (Svensk avfallskonvertering AB) gavs de resurser som erfordrades för upphyggnaden av anläggningen, 4. att hos regeringen begära att den upptog överläggningar med kommunerna dels om lokalisering av erforderliga mottagnings- och lagringsanläggningar för miljöfarligt avfall, dels om genomförandet av 1975 års riksdagsbeslut om kommunal insamling av miljöfarligt kemiskt avfall, 10. att hos regeringen begära att den vidtog i motionen föreslagna åtgärder för att öka insamlingen av tidningspapper från hushållen, 11. att hos regeringen begära en utredning om möjligheterna av successiv övergång till användning av endast returförpackningar för öl och läskedrycker, 12. att hos regeringen begära sådana åtgärder att alla vin- och spritförpackningar belades med pant och återtogs, samt

Nr 157

Torsdagen den
29 maj 1980

*Avfallshantering
m. m.*

Torsdagen den
29 maj 1980

*Avfallshantering
m. m.*

1979/80:1762 av Börje Stensson och Esse Petersson (båda fp), vari yrkats att riksdagen 1. hos regeringen skulle anhålla om utredning, i enlighet med vad som anförts i motionen, av återvinnings- och avfallshanteringsproblem, däribland frågor rörande styrmedel för bättre utnyttjande av hushållsavfall, 2. hos regeringen skulle anhålla om förslag till reviderad bilskrotningslagstiftning, med förbättrad skrotningsstimulans, 3. hos regeringen skulle anhålla om förslag till lagstiftning rörande styrmedel för återvinning av aluminiumburkar m. m. i enlighet med vad som anförts i motionen, 4. hos regeringen skulle anhålla om förslag till lagstiftning om betryggande insamling av batterier innehållande kadnium.

Utskottet hemställde

1. beträffande insamling av pappersavfall m. m.

a) att riksdagen förklarade motionerna 1979/80:385 och 1760 yrkande 10 besvarade med vad utskottet anförde,

b) att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:389.

2. beträffande batterier, lysrör m. m. innehållande giftiga tungmetaller att riksdagen förklarade motionerna 1979/80:386, 554, 691 yrkande 5, 943 yrkandena 2-4, 1394 yrkande 1 samt 1762 yrkande 4 besvarade med vad utskottet anförde.

3. beträffande miljöfarligt avfall att riksdagen förklarade motion 1979/80:1760 yrkandena 3 och 4 besvarad med vad utskottet anförde.

4. beträffande dryckesemballage att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde med anledning av motion 1979/80:1760 yrkandena 11 och 12 och motion 1979/80:1762 yrkande 3,

5. beträffande bilskrotning att riksdagen förklarade motion 1979/80:1762 yrkande 2 besvarad med vad utskottet anförde.

6. beträffande återvinning i allmänhet att riksdagen förklarade motion 1979/80:1762 yrkande 1 besvarad med vad utskottet anförde.

Reservationer hade avgivits

1. *beträffande insamling av pappersavfall m. m.* av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Maja Ohlin (alla s) som ansett att utskottet under 1 a bort hemställa

att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde med anledning av motionerna 1979/80:385 och 1979/80:1760 yrkande 10,

2. *beträffande miljöfarligt avfall* av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Maja Ohlin (alla s) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde med anledning av motion 1979/80:1760 yrkandena 3 och 4,

3. *beträffande återvinning i allmänhet* av Börje Stensson och Esse Petersson (båda fp) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1762 yrkande 1 hos regeringen skulle anhänga om utredning, i enlighet med vad reservanterna anförde, av återvinnings- och avfallshanteringsproblem; däribland frågor rörande styrmedel för bättre utnyttjande av hushållsavfall.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Avfallshantering och återvinning har från såväl resurs- som miljösynpunkter blivit en allt viktigare samhällsfråga. Det är bl. a. angeläget att genom återvinning ur avfallet kunna spara på råvaror och energi. Det är ett förstahandskrav att människor, djur och natur skyddas effektivt vid hanteringen av s. k. miljöfarligt avfall.

Det var av dessa skäl som den socialdemokratiska regeringen i februari 1975 lade fram sina förslag om åtgärder för återvinning och omhändertagande av avfall. Olika utredningar har uppskattat avfallsmängden från den kemiska industrin till ca 100 000 ton oljeavfall och 125 000 ton annat avfall per år. Merparten av avfallet uppkommer som processavfall inom industrin.

Inom många industrier kan det miljöfarliga avfallet oskadliggöras eller på nytt användas i processen. Stora mängder av det miljöfarliga avfallet kan emellertid inte omhändertas inom den industri där det uppkommer utan måste transporteras bort för att oskadliggöras på annat håll. I 1975 års proposition föreslogs i det sammanhanget en rad åtgärder för att förbättra hanteringen och omhändertagandet av miljöfarligt kemiskt avfall.

Det kommunala renhållningsmonopolet skulle sålunda omfatta detta avfall. För att förbättra kommunernas vetskap om mängden och arten av det miljöfarliga avfallet i företagen och därigenom underlätta kommunernas planering infördes en skyldighet för företagen att lämna uppgifter om det miljöfarliga avfall som uppkommer i verksamheten. Avfallsdeklarationen bedömdes också få stor betydelse för tillsynsverksamheten enligt både miljöskyddslagen och lagen om hälso- och miljöfarliga varor.

För att samhället skulle få bättre insyn i hur transporter av det miljöfarliga avfallet genomförs beslöts att sådana transporter endast skulle få utföras av företag som fått ett särskilt tillstånd för detta av länsstyrelsen.

Ett samhällsdominerat behandlingsföretag skulle inrättas för att ge kommunerna möjligheter att göra sig av med det insamlade avfallet under betryggande former. Regionala mottagningsanläggningar för miljöfarligt avfall skulle iordningställas.

Det förutsattes att reformerna skulle vara genomförda inom en femårsperiod. Riksdagen uttalade sig för detta reformprogram.

Under de år som gått sedan 1975 har vi haft många tillfällen att konstatera hur angeläget det är att dessa frågor snabbt kan komma till en definitiv lösning. Tyvärr har vi samtidigt haft tillfälle att konstatera hur de borgerliga regeringarna har fördröjt genomförandet av reformprogrammet.

Genomförandet av avfallsdeklarationen har framflyttats år efter år. Beslut

Torsdagen den
29 maj 1980

*Avfallshantering
m. m.*

om den centrala behandlingsanläggningen har ännu icke fattats. Mottagningsstationer och anläggningar för s. k. mellanlagring av miljöfarligt avfall har icke inrättats på ett tillräckligt antal platser i landet.

Under tiden håller problemen i dessa sammanhang på att växa kommuner och företag över huvudet. Med jämna mellanrum avslöjas skandalösa förhållanden i samband med hanteringen av det miljöfarliga avfallet.

Det är i detta läge som vi socialdemokrater inte kan nöja oss med att anse de motioner som föreligger i dessa frågor besvarade med att riksdagen bara på nytt igen starkt understryker det angelägna i att något blir gjort i alla dessa avseenden.

Vi tycker att det finns all anledning att riksdagen för regeringen ger till känna att man är missnöjd med att dessa viktiga miljö- och resursfrågor på detta sätt skall dras i långbänk. Det är angeläget att det program när det gäller det miljöfarliga avfallet som riksdagen tog ställning till 1975, som skulle vara klart på en femårsperiod, dvs. fram till 1980, nu äntligen genomförs och genomförs med kraft och konsekvens. Av detta skäl yrkar jag bifall till reservation nr 2 i utskottets betänkande.

En annan fråga som riksdagen tog ställning till i avfallspropositionen 1975 var frågan om en obligatorisk insamling av tidningspapper från hushållen.

Enligt den utredning som genomfördes i sammanhanget har Sverige den största förbrukningen av papper och papp per capita i Europa. Den totala förbrukningen var då utredningen gjordes ca 1.7 miljoner ton per år. Av den förbrukningen återinsamlades ca 28 % av återanvändbart papper eller 450 000 ton. Redan den insamlade mängden avfallspapper motsvarade en råvaruförbrukning av ca 1.7 miljoner m³ eller motsvarande 4 à 5 miljoner normalstora träd per år. Det är sålunda inga obetydliga mängder det är fråga om.

Riksdagens ledamöter torde vid det här laget vara väl förtrogna med den situation vi har när det gäller råvarutillgången för vår skogsindustri. Vi vet att vi har ett underskott på råvara. Vi vet att vi framför oss kan se en råvarusvacka. Vi vet att i dag tvingas skogsindustrier att lägga ned från sysselsättnings- och regionalpolitiska synpunkter värdefulla företagsenheter på grund av brist på råvara.

Den återvinning som kunde uppnås genom obligatorisk insamling av tidningspapper från hushållen skulle sålunda vara samhällsekonomiskt mycket värdefull. I riksdagsbeslutet förutsattes att sådan insamling skulle vara genomförd i hela landet senast under 1980.

Sedan riksdagsbeslutet fattades har pappersbruken investerat i anläggningar för att kunna ta hand om returpapper. Men eftersom inte heller detta program har genomförts så som det var tänkt i 1975 års riksdagsbeslut så importerar pappersbruken i dag betydande mängder returpapper samtidigt som återvinningsgraden för exempelvis tidningar i hushållen under 1979 utgör knappt 30 %.

Under 1980 väntas behovet av returpapper hos pappersbruken öka ytterligare. Om inte insamlingen i Sverige ökar, innebär det en motsvarande ökning av importbehovet och en ytterligare belastning på vår ekonomi.

Orimligheten i detta förhållande har påpekats såväl i den socialdemokratiska partimotionen som i motion 385 av Rolf Dahlberg och Erik Olsson.

Jordbruksministern meddelade i ett interpellationssvar här i riksdagen den 5 februari i år att hittills bara tolv kommuner hade anmält till regeringen att man bedrev insamlingen av returpapper på ett sådant sätt som förutsattes i riksdagsbeslutet av år 1975. I detta läge kan vi socialdemokrater inte som utskottets majoritet nöja oss med att finna motionerna 385 och 1760 besvarade med det löfte som jordbruksministern i det sammanhanget uttalade. "Om pappersinsamlingen mot förmodan inte skulle få den omfattning som har beslutats", förklarade han sig beredd att vidta behövliga åtgärder.

Vi kan utan vidare redan nu konstatera att pappersinsamlingen inte fått den omfattning som har beslutats. Därför föreslår vi i vår reservation riksdagen uppmana regeringen att omgående uppta överläggningar med kommunerna, insamlingsföretagen och pappersbruken, så att den obligatoriska insamlingen av tidningspapper från hushållen snarast kommer att omfatta landets samtliga kommuner. Vi anser det från råvarusynpunkt oförsvärligt att den råvara som tidningspapper representerar inte tas till vara. Vi anser också att regeringen vid dessa överläggningar bör verka för att kommunerna får skälig ersättning för insamlingen av papperet.

Jag yrkar sålunda, herr talman, att riksdagen med anledning av motionerna 385 och 1760, yrkande 10, ger regeringen denna sin mening till känna.

Låt mig med tillfredsställelse konstatera att utskottet ansluter till den i den socialdemokratiska partimotionen 1760 framförda uppfattningen att en övergång till returflaskor eller annan returförpackning för öl och läsk skulle innebära energivinster, minskad råvaruåtgång och minskad nedskräpning. Utskottet förordar därför, med instämmande i vad som har anförts i motionerna 1760 och 1762, att den utredning som riksdagen i samband med sitt ställningstagande till näringsutskottets betänkande i denna fråga hemställt om hos regeringen också får direktiv att pröva möjligheterna till en successiv övergång till användning av endast returförpackningar för öl och läskedrycker.

Med anledning av ett yrkande i den socialdemokratiska partimotionen uttalar utskottet att det beträffande vin- och spritförpackningar framstår såsom ytterst otillfredsställande att en mycket stor del av vin- och spritförsäljningen sker i engångsemballage. Utskottet föreslår att riksdagen av regeringen skall begära sådana åtgärder att vin- och spritförpackningar beläggas med pant och återtogs. Jag vill i det sammanhanget gärna understryka att det självfallet är angeläget att en sådan hantering kan ske med hänsyn tagen till rimliga krav på en god arbetsmiljö för personalen i detta företag.

Utskottet föreslår i sitt betänkande att vad som sålunda anförts när det gäller den socialdemokratiska partimotionens yrkanden i detta sammanhang och folkpartimotionen 1762 av riksdagen bör ges regeringen till känna. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i denna del.

Herr talman! Ytterligare förslag, som vi har framlagt i vår partimotion för

att främja en betryggande hantering av det miljöfarliga avfallet, återkommer i annat sammanhang. Jag syftar då på de viktiga frågorna om en skärpt lagstiftning och kontroll. Vi har i vår partimotion en rad krav, som vi vill skall beaktas i samband med att ställning tas till miljöskyddsutredningens förslag. Vi förväntar oss att regeringen med hänsyn tagen till Teckomatorpsfallet och andra inträffade händelser, som belyser behovet av ett effektivt miljöskydd, skall tillmötesgå våra krav.

BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Jag avser att tala för en folkpartistisk reservation om undanröjande av hinder för en fungerande återanvändning, men jag vill också säga att det betänkande från jordbruksutskottet som vi nu behandlar på flera andra punkter innebär klara framsteg för den som är intresserad av bättre avfallshantering och mindre nedskräpning. Dessa framsteg gäller inte minst omhändertagandet av skrotbilar samt återvinning av dryckesförpackningar. Riksdagen har vid en rad tillfällen slagit fast att återanvändning måste vara en ledande princip vid omhändertagande och behandling av avfall.

Sparsamhet, hushållning och återanvändning borde – det har riksdagen sagt ifrån – vara grundläggande för vårt utnyttjande av naturresurser och för inriktningen av vår varuproduktion. Om denna princip råder politisk enighet. Men det är som bekant en sak att deklarera att någonting skall vara en ledande princip – det kan vara en annan sak att skapa förutsättningarna för att kommuner, företag, myndigheter och hushåll i det dagliga arbetet skall kunna leva upp till dessa principiella deklarationer.

Efter ett årtionde av tidvis ganska intensiv återvinningsdiskussion har vi uppnått eller håller på att uppnå en del viktiga framgångar, t. ex. när det gäller pappersavfall. Minst lika påfallande är uteblivna framgångar på andra områden, detta särskilt som de höjda priserna på olja rimligen bör innebära att det är mer lockande för både kommuner och företag att satsa på en högre grad av återanvändning.

I en del fall där återanvändning byggts in i industriella processer kan framgången för återvinningstanken ha uppnåtts utan att det väckt särskilt stor uppmärksamhet, helt enkelt därför att återanvändning blivit en del av den etablerade tekniken och att hälsan på dessa områden tiger still.

Ändå menar vi reservanter att en helhetsbedömning av avfallshanteringsläge i Sverige i dag pekar på att vi i riksdagen bör ställa frågan: Varför fungerar det inte bättre, nu när oljeprishöjningarna underlättat återanvändning?

Vi reservanter har inte begärt att det skall tillsättas en stor offentlig kommitté, men vi tycker att regeringen i lämpliga former bör sätta sina olika expertorgan på uppgiften att inventera hindren för en bättre återvinning. Dessa kan vara av många slag. En misstanke kan vara att vi politiker, då vi sysslat med andra typer av politiska frågor, råkat ställa upp några regler som försvårar återanvändning av vissa produkter. Sambandet har dock kanske inte stått klart för oss och gör det förmodligen fortfarande inte.

Ett populärt exempel på den här företeelsen brukar ju vara byggnormer, som inte tar hänsyn till utrymmeskrav för återanvändning – något man har bekymmer med när det gäller pappersåtervinning i flerbostadshus.

Eller är de statsbidragssystem som har anknytning till avfallshanteringen egentligen utformade på bästa sätt? Hur är det egentligen med samordningen mellan avfallshanteringspolitiken och den allt viktigare energipolitiken?

Kan det vara så att frånvaron av någon typ av fungerande återanvändning förhindrar att andra typer av återanvändning kan komma i allmänt bruk? Ett exempel på detta som brukar nämnas är bristande omhändertagande av tungmetallhaltigt avfall. Sedan tungmetaller på olika sätt hamnat i avloppet försvåras utnyttjandet av rötslam från reningsverken som jordförbättringsmedel.

Har vi verkligen utnyttjat möjligheterna till stordriftsfördelar i återvinningssystemen? Det verkar sannolikt att om det finns någon eller ett par råvaror som kan utvinnas ur avfall och som har ett högt värde, betraktat i förhållande till det arbete och den utrustning som krävs för återvinningen, då kan dessa råvaror bära fasta kostnader för återvinningen. Samtidigt kan systemet kanske också klara av en del andra varor av mindre ekonomiskt intresse om de betraktas var och en för sig. Det är inte minst intressant när det talas om aluminiumburkar, där ju utskottet i enhällighet vill ha förslag om lämpliga styrmedel för en större återanvändning.

Av de här exemplen på frågor som berörda myndigheter borde få redovisera svaren på framgår ett par saker som jag tycker är viktiga att påpeka:

För det första skiljer sig återvinning av avfall från många andra kommunala verksamheter därigenom att det inte bara är fråga om kostnader. Det finns påtagliga möjligheter till nedskärning av kostnader eller till intäkter. Inte minst om man sätter in återvinningen i ett energipolitiskt sammanhang kan en del former av avfall ge ett värdefullt tillskott i strävandena att spara olja. En del kommuner och företag har här kommit ganska långt. En av många viktiga uppgifter inom energipolitiken är att se till att även andra kommer längre än de gjort i dag.

För det andra är de intressanta frågorna när det gäller avfallshanteringen inte längre de principiella. Principen om återvinning har riksdagen slagit fast väldigt många gånger. Nu handlar det om att inventera saker som i praktiken hindrar att återanvändningen tar fart inom nya områden.

Beträffande reservationen vill jag säga att man kan avslå motioner på många sätt. Men att hänskjuta vår motion till naturresurs- och miljökommittén tycker vi reseranter inte är bra. Denna kommitté har självfallet viktiga uppgifter i och för sig. Det är bara så att de ligger på ett helt annat plan. De frågor om avfallshanteringen som vi aktualiserat i den här motionen passar inte in i direktiven för naturresurs- och miljökommittén, även om dessa direktiv är mycket vittsyftande. Det arbete vi tycker borde göras – av berörda myndigheter i kommittéform eller på annat sätt – borde också kunna slutföras avsevärt fortare än arbetet i naturresurs- och miljökommittén.

Jag yrkar alltså bifall till den reservation som jag tillsammans med Esse Petersson avgivit till utskottets betänkande.

Torsdagen den
29 maj 1980

*Avfallshantering
m. m.*

Utskottet behandlar ju också en rad andra frågor i sitt betänkande. Får jag börja med att kort beröra en fråga där det finns en socialdemokratisk reservation, nämligen följetongen om omhändertagande av miljöfarligt avfall genom det statliga bolaget Svensk avfallskonvertering. Här finns ett riksdagsbeslut som är fem år gammalt. I flera år har bolaget velat bygga en central anläggning för behandling av avfall. Man har arbetat mycket med att få till stånd regionala mottagningsstationer.

Att de här anläggningarna inte kommit till stånd är ett hinder för att omhändertagandet av det miljöfarliga avfallet skall organiseras på ett tillfredsställande sätt ute i kommunerna. Det kan försvåra andra former av återanvändning och det kan innebära att giftiga varor står kvar ute på arbetsplatser i stället för att lagras i betryggande former eller förstöras.

Socialdemokraterna har föreslagit att regeringen skall ta upp diskussioner med Kommunförbundet och vissa kommuner i den här frågan.

Jag vill mena att problemet ligger på ett annat plan. Det krävs inga riksdagsuttalanden för att kontakter mellan statliga och kommunala myndigheter skall äga rum i erforderlig utsträckning.

Problemet har ju varit att när en kommun blivit intresserad av en sådan här anläggning, så har det intresset inte varit långvarigt eftersom man i kommunerna som regel föredragit att anpassa sig till lokala opinioner och hoppats att någon annan kommun skall ta ansvaret för anläggningen.

Den här attityden behandlades på ett som jag tycker tankvärt sätt i en ledare i tidningen Arbetet häromdagen. Det intressanta är då att denna tidning just skall ha en sådan här mellanlagringsstation alldeles intill sin egen utgivningsort. Då brukar det låta på ett annat sätt i tidningarna, men så här skriver man alltså:

”Om alla kommuner i landet vägrar ställa upp med mark och tillstånd för de nödvändiga anläggningarna ointetgörs naturligtvis SAKAB:s möjligheter att verka. Det är lätt för den enskilda kommunen och de lokala opinionerna att säga: visst ska vi ha en säker behandlingsrutin för det miljöfarliga avfallet – bara inte här i vår kommun. Men någonstans måste ändå dessa anläggningar placeras. Alla kan inte säga nej, ty då måste i sista hand staten ingripa med tvångsåtgärder. Det ständiga nejsägandet kan inte bara fortsätta”.

Så skrev alltså tidningen Arbetet och förordade därefter att lagret skulle placeras där det var tänkt eftersom riskerna kan bedömas möjliga att leva med.

Skall riksdagen bidra till den här frågans lösning, tror jag inte vi gör det genom att säga åt regeringen att ha den ena eller andra överläggningen. Däremot kan naturligtvis de riksdagsmän, som i sina valkretsar möter det här problemet, på egen hand bidra till att förståelsen för riksintressena och arbetsmiljöintresset också blir mer utbredd än vad som tyvärr ofta är fallet.

En annan punkt där det finns en socialdemokratisk reservation gäller pappersavfallet. Detta är ju ett område där det – förvisso efter åtskilliga förseningar – nu håller på att hända saker. Som utskottet redovisar beräknas

att 1979 samlades in 110 000 ton för återvinning och 35 000 ton för utnyttjande som bränsle. Den maximala mängden som kunde samlas in från hushållen var 230 000 ton. Vidare tycks frågan om prissättningen vara på väg att lösas och den återvunna volymen successivt ökas. Att i det läget göra vad socialdemokraterna vill, nämligen sätta i gång en ny vända med överläggningar mellan kommuner, insamlingsföretag, pappersbruk och regering, kan möjligen motverka sitt syfte. När de inblandade parterna nu till sist håller på att komma fram till fungerande lösningar skulle ett ingripande av det slag socialdemokraterna föreslår lätt kunna leda till att någon eller några av parterna får förevändningar att sätta sig och vänta på förmodade bättre villkor för verksamheten.

Jag tror att vi nu måste låta kommunerna och företagen arbeta vidare i lugn och ro. Först när det har gått en tid och vi i riksdagen kan konstatera att den förbättring vi väntar oss inte infinner sig, först då bör det bli aktuellt med ett ingripande av det slag som förordas i reservationen.

När det gäller bilskrotning behandlade riksdagen förra året motioner från 1978, väckta av folktopisterna Hans Petersson, Sven G. Andersson och Ylva Annerstedt.

I vår motion har Esse Petersson och jag återkommit till bilskrotningsproblemen, eftersom många av de konkreta förslag som nämndes i jordbruksutskottets betänkande förra året inte har förverkligats. Dessa förslag som det finns anledning att arbeta vidare med har framkommit från naturvårdsverket, trafiksäkerhetsverket och Kommunförbundet. Det gäller bl. a. en förbättring av skrotningspremierna och en eventuell utvidgning av bilskrotningslagstiftningen till att omfatta exempelvis elektriska hushållsmaskiner. Det gäller också att se över möjligheterna att ställa av fordon, liksom en del andra frågor. Utskottet skärper här sina skrivningar och säger att det är *angeläget* att dessa förslag blir föremål för en grundlig prövning från vederbörande myndigheters sida.

När det slutligen gäller burkar, systembuteljer och andra dryckesförpackningar förordar utskottet enhälligt, och med instämmande både i min och Esse Peterssons motion och i en socialdemokratisk motion, åtgärder för att få mer returförpackningar. Riksdagen har ju redan hemställt hos regeringen om en utredning av förpackningsproblemen – och det på förslag av näringsutskottet. Jag vill understryka vikten av denna utredning.

Jag vill härmed yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan i dess betänkande nr 40, utom vad gäller mom. 6, där jag yrkar bifall till reservation 3.

PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I betänkande nr 40 från jordbruksutskottet, som behandlar motioner om avfallshantering m. m., behandlas också tre vpk-motioner. Det är motion 389 om en fond till stöd för kommunerna vid insamling av returpapper, som i första hand skall säkra tillgången för nedläggningshotade småpappersbruk. Det är motion 943, yrkandena 2–4, om tillvaratagande av kvicksilverhaltigt avfall från tandvårdsverksamhet, märkning och insamling

Nr 157

Torsdagen den
29 maj 1980

*Avfallshantering
m. m.*

Torsdagen den
29 maj 1980

*Avfallshantering
m. m.*

av kvicksilver- och kadmiumhaltiga batterier och en anläggning i Sverige för återvinning av kvicksilver ur batterier. Det är slutligen motion 1394, yrkandet 1, med krav på en så hög pant på kadmiumhaltiga batterier att ett verksamt motiv uppkommer för deras återlämnande.

Vad först gäller motionen om en fond för finansiering av insamling av returpapper anser utskottet att en sådan numera inte skulle behövas. Utskottet hänvisar till en utredning som Kommunförbundet gjort och hävdar att prisfrågan inte längre utgör något hinder för kommunerna att genomföra returpappersinsamling i enlighet med riksdagens beslut 1975. Utskottet säger också att de nedläggningshotade brukens problem inte löses genom inrättande av den i motionen föreslagna fonden. Med den motiveringen yrkar man avslag på motionen. Vi kan emellertid inte finna annat än att en fond av i motionen föreslaget slag skulle utgöra ett angeläget stöd både till vissa kommuner i insamlingsarbetet och för de små pappersbruk för vilka den fondstödda insamlingen skulle vara avsedd. Därför vidhåller jag yrkandet i motion 389.

När det gäller frågan om insamling av returpapper har utskottet också behandlat en motion från socialdemokratiskt håll. I den krävs att 1975 års beslut om insamling av returpapper omedelbart skall förverkligas. Det anser också utskottet, men kravet framställs med större skärpa i den reservation som är fogad vid utskottets betänkande och som gäller pappersavfallet. Vi kommer därför att stödja reservation 1 i den kommande voteringen.

Vad sedan gäller motion 943 så har utskottet, som jag ser det, gett den en välvillig behandling. Det har väl delvis sin förklaring i att liknande motionsyrkanden kommit från andra partier. Men bortsett från detta förhållande så har utskottet i sin skrivning utförligt redovisat dels motionens motivering, dels ett antal åtgärder som är på gång i den riktning som motionskraven syftar till.

Beträffande kravet på märkning av kvicksilverbatterier avser man att tillgodose detta i en standard som skulle bli gemensam för de nordiska länderna och EG. I stället för att, som vi föreslagit i motionen, lägga en avsevärd pant på kvicksilverbatterier föreslås att sådana batterier i stället förses med en selektiv avgift, för att man skall få bort dem från marknaden. Det finns nämligen andra typer av batterier som kan ersätta dem. Det tycker jag är en bra lösning, varför jag i det fallet inte vidhåller kravet på pant.

Beträffande en återvinningsanläggning för kvicksilverhaltiga batterier hänvisas till att en prototypanläggning provats med gott resultat. Utskottet slutar i detta avsnitt sin skrivning med följande ord: "Utskottet utgår från att den verksamhet som pågår på förevarande område kommer att resultera i åtgärder som är ägnade att tillgodose det huvudsakliga syftet med motionerna 386, 554, 691, 943, 1 394 och 1 762 i de avsnitt varom här är fråga. Motionerna bör kunna anses besvarade med vad utskottet här anfört."

Även om våra motioner inte tillgodosetts till 100 %, anser jag behandlingen så bra att jag inte yrkar bifall till dem. Jag anser att de i allt väsentligt har bifallits. Vi kommer att följa utvecklingen och återkommer, om vi anser det motiverat.

Jag skall också något kommentera utskottsbetänkandets avsnitt om miljöfarligt avfall. Under den allmänna motionstiden skrev jag ett motionsförslag som, om det hade lämnats in, skulle ha behandlats här. Då föreföll emellertid frågan brådskande, varför jag i stället valde att lämna in motionen förvandlad till en interpellation, riktad till jordbruksministern. Interpellationssvaret finns i sin helhet återgivet i utskottsbetänkandet. Vid den debatt som följde på interpellationssvaret hävdade jordbruksministern att det behövdes en anläggning för behandling av miljöfarligt avfall och att regeringen inom de närmaste månaderna skulle fatta beslut om plats för en etablering. Från Kemikontoret hade det i den allmänna debatten anförts att det numera kunde anses att en central anläggning för miljöfarligt avfall är obehövlig. Orsaken skulle vara att industrin under tiden själv skaffat sig behandlingsresurser. Under debatten konstaterades att det inte förhöll sig på det sättet och att det förelåg ett verkligt behov av en behandlingsanläggning.

Det senaste tillskottet till debatten om lokaliseringen av den tilltänkta behandlingsanläggningen är Kramfors. Om anläggningen förläggs dit skulle den kombineras med en demonstrationsanläggning för tillverkning av metanol. SAKAB:s prioriterade förlägningsort har hela tiden varit Norrtorp i Kumla kommun inom ett område som under och efter andra världskriget hade skifferbrytning. Här hade koncessionsnämnden för miljöskydd ursprungligen gett tillstånd för lokalisering, men det hade överklagats av bl. a. statens naturvårdsverk. En uppblossande motopinion från befolkningen i området förmådde såväl kommunfullmäktige i Kumla som länsstyrelsen att backa ur och begära en ny utredning. Efter några jämförelser med andra lägen vid kusten kom den nya utredningen ändå fram till att Norrtorp hade det bästa läget. Det främsta skälet var lägre kostnader och större säkerhet tack vare kortare transportsträckor.

Här står vi i dag och väntar på ett besked från regeringen. Ett sådant kommer rimligen så snart man har utrett det senaste läget inom Kramfors kommun. *Inom parentes kan jag säga att under den pågående valrörelsen i Hallsbergs kommun – det blir ju ett omval där på söndag – vågar inget parti gå ut och säga att det vill ha anläggningen. Kommer den till Norrtorp blir den inte belägen i Hallsbergs kommun, men dock mycket nära. Det är alltså en känslig fråga.*

Under den interpellationsdebatt som följde på det i utskottsbetänkandet återgivna svaret framhöll jag att så stora miljökrav måste ställas på den tilltänkta avfallsbehandlingsanläggningen att dess lokalisering inte begränsas på just den grunden. Jag hävdade att SAKAB måste visa att miljöförstöringarna skulle bli så små att ingen kommun i landet hade anledning att neka att ta emot anläggningen. Jag vidhåller den ståndpunkten och anser också att det bör finnas tekniska möjligheter att tillgodose detta krav. Möjligheterna att återvinna nyttiga ämnen måste också utnyttjas fullt ut. Utskottet har skrivit mycket bestämt i denna fråga, men i reservation 2 har man skrivit ännu mera bestämt, även om skillnaden kanske inte är så stor. Vi kommer emellertid att vid voteringen rösta på reservationen.

Allra sist en kort kommentar till skrivningen under rubriken Återvinning i allmänhet. På detta avsnitt har vi inte nu väckt någon motion, men jag skrev för några år sedan en motion om en samlad resurspolitik. Här har nu utskottet gjort en så bra skrivning i den riktning som jag då krävde att jag vill citera en kort bit. Utskottet skriver: "Hushållningen med naturresurser bör inriktas mot användning av förnybara naturresurser, en såväl kvantitativt som kvalitativt uthållig avkastning, en så långt möjligt fullständig återanvändning samt mot mer hållbara, reparerbara och återvinningsbara produkter." Det är en kränglig mening, men innehållet är mycket bra om det genomförs praktiskt. Jag vill bara notera att detta uttalande från utskottet helt går i den riktning som jag en gång motionsledes krävde.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till motionen 1979/80:389.

EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Svante Lundkvist inledde sitt anförande med att i svepande formuleringar kritisera regeringen utan att påståendena i alla lägen var sakligt underbyggda. För tids vinnande avstår jag från att nu gå in i polemik på dessa punkter. Jag vill också, med hänsyn tagen till riksdagens arbetssituation, hänvisa till utskottets skrivning. Det har ju i tidigare talares anföranden skinit igenom att betänkandet får ett ganska gott betyg, även om det i detaljfrågor finns litet olika meningar.

Jag tror faktiskt att detta utskottsbetänkande – även om det kan låta pretentiöst – är ett ganska viktigt dokument. I betänkandet finns flera mycket väsentliga formuleringar som är ägnade att föra denna svåra problematik närmare en lösning. Och rent allmänt kan sägas att det här inte krävs fler stora och omfattande utredningar, utan här krävs ett konkret handlande och beslut som leder till konkreta praktiska lösningar i en rad sammanhang.

Jag vill med anledning av diskussionen angående SAKAB kort hänvisa till ett statsrådsuttalande, som jag tycker vittnar om avsikten med en sådan här avfallshantering.

Jordbruksministern säger först apropå den uppkomna situationen när det gäller SAKAB att – vilket också har nämnts här i debatten – alla vill ha en lösning av frågan om omhändertagande av miljöfarligt avfall men att det är mycket få som är beredda att stå upp och föreslå en exakt lokalisering. Resonemang fördes länge om att lokalisera anläggningen till Norrtorp, men motståndet mot detta var mycket stort. Det gick helt enkelt inte att genomföra den lösningen av frågan mot den starka opinion som fanns. Nu tycks det vara mycket långt framskridna underhandlingar på gång, där jordbruksministern redovisat sin syn på frågan på följande sätt. Han har funnit det angeläget att andra lokaliseringsalternativ för SAKAB:s lokala behandlingsanläggning för miljöfarligt avfall prövas, innan företagets koncessionsansökan i fråga om Norrtorp tas upp till avgörande.

Jordbruksministern har därför rekommenderat SAKAB att omedelbart sätta i gång arbetet med att pröva en lokalisering till ett industriområde tillhörande NCB i Sandviken, Kramfors kommun. Samtidigt prövas möjlig-

heterna att förlägga den planerade metanolfabriken till NCB:s nedlagda massafabrik där. Vid underhandlingarna har det kommit fram att man även från kommunens sida är beredd att gå in i ett objektivet och realistiskt samarbete för att klara detta. Vi kan nu bara hoppas att dessa förhandlingar leder till resultat. Det skulle i så fall vara möjligt att påbörja den här anläggningen med endast en obetydlig fördröjning jämfört med den ursprungliga målsättningen. Den uppgiften har lämnats att det kanske kan vara fråga om några månader tills det hela är klart att sättas i gång. I det läget tycker jag att formuleringen i utskottsbetänkandet är riktig, att utskottet inte har något nytt att ge till känna i det speciella ärendet.

Vad gäller frågan om pappersavfallet anser jag att man får acceptera samma ordning i det sammanhanget. Utskottet har vid behandlingen av motionerna om pappersavfallet hänvisat till tidigare debatter här i riksdagen, där jordbruksministern uttalat bl. a. följande: "De kommuner som ännu inte har organiserat sin insamling av pappersavfall måste nu ta sitt ansvar och sätta i gång verksamheten."

Det har sagts att en av anledningarna till det nuvarande insamlingsläget är att kommunerna och pappersbruken inte kan komma överens om priset på returpapperet. I den frågan måste enligt statsrådets mening också pappersbruken besinna sitt ansvar och erbjuda kommunerna en ersättning som kan anses rimlig för den prestation som utförs av resp. kommun och av hushållen i resp. kommun. Importpapper blir inte billigt, och det är till fördel för alla om en sådan import kan undvikas.

Ett särskilt problem i detta sammanhang utgör förhållandet i de kommuner som byggt anläggningar för att bränna sitt hushållsavfall. Avslutningsvis säger jordbruksministern att det i denna fråga är till fördel för alla parter om det kan träffas en överenskommelse. Vidare säger jordbruksministern att man – och det tror jag redan har citerats här i debatten – från departementets sida följer utvecklingen med uppmärksamhet. Om pappersinsamlingen mot förmodan inte skulle få den avsedda omfattningen är man från departementets sida beredd att vidta de åtgärder som behövs.

Från utskottsmajoritetens sida tycker vi att ett tillkännagivande här är något av att kasta in jästen i ugnen efter brödet.

När det gäller dryckesförpackningarna råder ganska stor enighet om utskottets skrivning. Jag är särskilt glad för Svante Lundkvists formulering, när han säger att hänsyn måste tas till arbetsmiljö och organisationsförhållanden inom Systembolaget för att klara denna hantering. Efter vad jag har erfarit är det nämligen inte så alldeles enkelt att man med några formuleringar i ett riksdagsbeslut plötsligt kan lösa hela denna fråga. Ny organisation, kanske ny- och tillbyggnader, anställning av ytterligare personal kan behövas, om man skall kunna klara denna nya uppgift. Jag vill emellertid i detta sammanhang uttrycka den uppfattningen att man i förhandlingar mellan regeringen och Systembolaget skall kunna nå fram till sådana tillämpningsbestämmelser avseende riksdagens beställning att det skall vara möjligt att klara denna uppgift.

Förslaget om utredning har jag redan kommenterat. Jag vill, herr talman,

än en gång helt pretentiöst påstå att utskottsbetänkandet är formulerat så att vi kan våga gissa att det skall ge anledning till tillfredsställelse för många intresserade avfallshanterare och att det också skall kunna leda fram till en bättre tingens ordning på detta viktiga område.

Jag ber med det anförda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

SVANTE LUNDKVIST (s) replik:

Herr talman! Utskottets ordförande började sitt inlägg med att säga att jag i min tur började mitt inlägg med några svepande formuleringar, med vilkas hjälp jag kritiserade regeringen. Utskottets ordförande vill inte med hänsyn till den långt framskridna tiden ta upp någon polemik med mig. Jag tycker emellertid att han borde använda några minuter till att förklara vad det var för svepande formuleringar som jag gjorde mig skyldig till.

Jag vågar tryggt påstå att den kritik jag riktade var utomordentligt koncis. Den upptog de frågor som vi 1975 beslöt oss för att ha avklarade till 1980. Jag konstaterade att när det gäller avfallshanteringen återstår det mesta av det vi beslöt oss för 1975. I ett interpellationssvar 1977 gjorde jordbruksministern betydande utfästelser. Avfallsdeklarationen skulle vara klar under 1978. Enligt honom skulle den centrala behandlingsanläggningen vara klar till 1980. Också när det gäller mellanlagringen skulle man vara färdig i god tid, men det är fortfarande lång tid kvar till dess att resultatet är uppnått. Därför menar vi att det finns skäl för riksdagen att nu säga ifrån, att man måste handla med kraft och konsekvens, så att vi verkligen når det mål som vi uppsatte 1975.

När det gäller pappersinsamlingen vill jag i likhet med motionären Rolf Dahlberg, som strax skall tala, konstatera att det har gått utomordentligt trögt. Han säger i sin motion att regeringen nu måste ingripa, och vi delar den uppfattningen. Men när det nu inte har gått längre än att jordbruksministern säger att om den här frågan mot förmodan inte skulle komma att lösas när man kan peka på att den är löst i bara tolv kommuner efter fem år, så måste man från riksdagens sida uttala att det finns anledning för regeringen att ingripa.

ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Återvinningen av returpapper är ingen ny företeelse. Redan på 1930-talet återvann man rätt stora kvantiteter efter dåvarande förhållanden. I slutet av 1930-talet kom man upp i mängder på bortemot 45 000 ton per år. Kvantiteterna har sedermera successivt ökat.

Returpapper insamlas i huvudsak från tre håll. Det gäller för det första spill från företag som konverterar papper och papp till vellpapp, kartonger, påsar, säckar, böcker etc. samt spill från tidnings- och tidskriftstryckerier. För det andra gäller det handels- och kontorsavfall, främst då förpackningar av vellpapp samt arkiv o. d. För det tredje får man returpapper från hushållen. När det gäller de två första sektorerna finns det f. n. inte så mycket mer att återvinna. Däremot är man överens om – Svante Lundkvist har också berört

det i sitt anförande – att det går att i stort sett fördubbla mängden insamlat papper från hushållen.

Svante Lundkvist har i sitt anförande också betonat hur viktigt det är ur nationalekonomisk synpunkt att vi verkligen utnyttjar den här tillgången. Jag vill göra ytterligare ett tillägg till det som Svante Lundkvist har sagt, nämligen att det går åt betydligt mindre energi om man använder sig av returpapper än om man använder sig av vedråvara. Jag har en uppgift om att den mängd råvara som vi använde 1979 innebar en besparing på elenergi som ungefärligen motsvarar vad som behövs för 6 000 eluppvärmda normalvillor. Det är alltså rätt stora mängder energi som man sparar genom att utnyttja den här råvaran i stället för vedråvaran. Därför är det ur många synpunkter oerhört viktigt att vi verkligen kommer i gång med verksamheten och att vi får ut så mycket som möjligt av returpapperet, enligt det beslut som riksdagen fattade 1975. I motion 1979/80:385 begär jag och Erik Olsson – vilket har citerats här några gånger – skyndsamma åtgärder för att kommunerna verkligen skall kunna komma i gång med insamlandet av returpapper.

Det kan konstateras att vi som motionärer den här gången har blivit bönhörda över hövan. För det första har jordbruksministern i en frågedebatt här i riksdagen efter motionstiden redogjort för sin syn på saken. Jag tycker att jordbruksministerns uttalanden är mycket klara. Han har förbundit sig att se till att insamlingen av returpapper verkligen sker. För det andra har utskottet, tycker jag, mycket starkt tryckt på de motionskrav som finns i det här ärendet. Det är klart att den reservation som socialdemokraterna har fogat vid betänkandet kanske på ett sätt är en markering av de krav som socialdemokraterna har framfört i sin motion. Men med tanke på dels vad jordbruksministern har sagt i sitt frågesvar, dels den starka skrivning som utskottet gjort uppfattar jag denna reservation som en aning överflödig.

Jag undrar hur den jordbruksminister ser ut som efter det här uttalandet och efter vad utskottet har skrivit inte skulle uppfylla de krav som man har ställt på honom som jordbruksminister. Det är helt klart att jordbruksministern är bunden av sitt uttalande och av utskottets skrivning, vilket bör garantera att vi får våra krav tillgodosedda.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

I detta anförande instämde Erik Olsson (m).

SVANTE LUNDKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag bara konstaterar att Rolf Dahlberg i sin motion, mot bakgrund av det läge vi har, ansåg det vara angeläget att ingripa nu. I dag tycks han emellertid vara beredd att nöja sig med vad jordbruksministern har sagt. Jordbruksministerns uttalande går ju bara ut på att om mot förmodan inte det händer, som Rolf Dahlberg och jag önskar och som Rolf Dahlberg i sin motion anser icke har hänt, då först är jordbruksministern beredd att ingripa.

Nr 157

Torsdagen den
29 maj 1980

*Avfallshantering
m. m.*

Torsdagen den
29 maj 1980

*Avfallshantering
m. m.*

Rolf Dahlberg är betydligt mera förnöjsam i dag än han var när han skrev motionen.

ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! När det gäller hur långt man kommit, så kan jag konstatera att man far med litet olika uppgifter. Jordbruksministern sade att det var tolv kommuner som hade fullt ut så att säga klarat av detta. Men om vi ser till mängden insamlat tidningsavfall, så är vi ju överens om att vi har nått över 100 000 ton – alltså ungefär hälften av det vi kan nå. Man är således på god väg i många kommuner, och man håller på att bygga upp detta.

Prissättningsfrågan, som varit en broms tidigare, har berörts litet grand. Nu vet vi att det problemet håller på att lösas.

Det här talar alltså för att oavsett om vi gör ett tillkännagivande eller inte, så kommer man – det tror jag i alla fall – att inom en mycket snar framtid klara genomförandet av 1975 års beslut. Och om man inte gör det kommer åtminstone jag att personligen övervaka att jordbruksministern gör vad på honom ankommer för att vi skall nå dithän.

SVANTE LUNDKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag förstår naturligtvis Rolf Dahlbergs dilemma. Jag skall bara konstatera att det var synd att vi inte kunde förenas i ambitionerna att åstadkomma det resultat som vi till synes ändå bägge eftersträvar. Jag tror att det hade varit motiverat att det hade gjorts ett uttalande från riksdagens sida som kunde ha inneburit att jordbruksministern och regeringen med stöd av riksdagen kunnat ta upp den här frågan med alla de berörda parterna. Det hade kanske varit en styrka även för jordbruksministern.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Framöver kommer vi här i kammaren att i ett större sammanhang få tillfälle att diskutera den farliga tungmetallen kadmium, och jag tänker därför inte gå in djupare på den frågan just nu. Det hade i och för sig varit bättre om vi hade fått behandla avfallshantering och kadmiumförbudet i en och samma debatt. Så blir alltså inte fallet.

Den bit av kadmiumproblematiken som vi nu skall behandla rör batterierna. Det är i och för sig inte någon liten bit, eftersom miljön via batterierna tillförs tre till sju gånger mera kadmium än exempelvis via handelsgödsel. Men tekniskt sett är problemen med batteribiten oerhört mycket lättare att lösa, och då frågar man sig vilka förslag till lösningar som finns när det gäller den biten.

Via ett par motioner under den allmänna motionstiden framfördes, främst från folkpartihall, krav på regler för betryggande insamling av nickel-kadmiumbatterier. Utskottet svarade med att med anledning av motionerna hänvisa till den kartläggning som naturvårdsverket och produktkontrollnämnden gör av spridningen av kadmiumbatterier. Vidare kan man läsa: "Utskottet förutsätter att det med ledning av denna kartläggning skall bli möjligt att vidta lämpliga åtgärder för att hindra att dessa batterier orsakar

spridning av kadmium m. m.”

Det finns redan i dag förslag om hur en stor mängd av våra nickel-kadmiumbatterier skall kunna tas om hand. Uppsala kommun har t. ex. låtit trycka en broschyr till allmänheten och till olika företag med information om bl. a. batterierna, med uppgift om hur dessa ser ut och att de bör samlas in, vilket batteriföreningen då bistår med. Också flera andra kommuner låter samla in kadmiumbatterier och Nife Jungner AB utanför Oskarshamn har redan i dag en viss kompetens att klara av en del sådana batterier.

Men avfallshanteringen behöver inte ha fått en fullständig och slutgiltig lösning för att vi skall slippa slänga batterierna i papperskorgen. Batteriföreningen har rekommenderat sina återförsäljare att ta emot kadmiumbatterier, men tillräcklig information till allmänheten saknas.

Utskottet borde ha uttalat sig mera bestämt för den här typen av insamlingsaktiviteter. Den kartläggning som naturvårdsverket och produktkontrollnämnden gör är i och för sig bra, men det är inte bristen på kunskap om kadmiumbatterier som är det stora miljöproblemet i dag, utan bristen på aktiviteter i avfallshanteringen. Den kartläggning som görs kan ge kunskap om i dag okänd användning, men redan i dag finns det tillräcklig kunskap om i vilka sammanhang batterierna används för att insamlingar av batterier skulle kunna bespara oss mängder av onödigt kadmiumtillförsel till naturen. En stor del av batterierna finns exempelvis instoppade i olika utrustningar, såsom kassaapparater, dataanläggningar m. m. Likaså finns det miljöfarligt avfall i blytaggregat, filmkameror osv. Man skulle kunna kräva att sådana apparater märktes och att nickel-kadmiumbatterier återlämnas eller i varje fall inte slängs bort. Vi borde kunna kräva märkning av batterierna redan i dag.

Herr talman! Jag utgår från att den kartläggning som nämns och som man anger skall vara klar under 1980 leder till snara aktiviteter på det här området, men det finns ingenting som hindrar att kommunerna sätter i gång redan nu. Utskottet borde ha kunnat uttala sig i den riktningen, eftersom kadmium är en så farlig tungmetall att det inte finns någon anledning att vänta med att samla in batterierna.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men jag hoppas på att det händer något i den här frågan.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! De senaste årtiondena har kännetecknats av stark teknisk och ekonomisk utveckling i vårt land. Dessa förutsättningar har gett oss möjlighet att efterfråga varor som det tidigare inte varit möjligt att skaffa. En sådan utveckling är självfallet på både gott och ont. Konsumtionsutvecklingen har varit stark sedan ett tjugofemtal år tillbaka – en tid under vilken människorna mötts av tillropet ”Slit och släng!” Svenskarna har haft råd att följa den uppmaningen, och många av problemen kring avfallshanteringen i dag är ett resultat av att det budskapet gick fram. Vi har lärt oss att konsumera i snabb takt och att låta restprodukter försvinna som avfall. Återtaget från denna princip i form av återvinning och återanvändning blir

Nr 157

Torsdagen den
29 maj 1980

*Avfallshantering
m. m.*

Torsdagen den
29 maj 1980

*Avfallshantering
m. m.*

kanske svårare att lära sig.

Det är detta problem som utskottets betänkande i huvudsak handlar om. Jag tänker i fortsättningen beröra några av de frågor som det gäller. Det bör då utan omsvep konstateras att flera av de frågorna, avseende hantering av pappersavfall, kemiskt och miljöfarligt avfall samt emballage av olika slag, vars omhändertagande riksdagen fattade beslut om redan 1975, redan borde ha varit lösta. Så har nu av olika skäl inte skett. Således måste man beträffande kommunernas omhändertagande av pappersavfallet konstatera att en alltför stor del av pappersavfallet ännu inte går till återanvändning. Detta är otillfredsställande.

Att göra som oppositionen nu vill, dvs. föreslå att riksdagen skall ge regeringen till känna hur allvarlig situationen är, är enligt min mening en överloppsgärning. Man tycks på den kanten tydligen tro att regeringen är ointresserad av frågans lösning. Jag är fullkomligt övertygad om att de förseningar det här är fråga om verkligen bekymrar och oroar regeringen. Jordbruksministerns uttalande här i riksdagen vittnar om detta. Jordbruksministern är beredd att vidta kraftiga åtgärder för att 1975 års beslut skall fullföljas i kommunerna. Jordbruksministern har således sagt att om det visar sig nödvändigt, dvs. om pappersinsamlingen mot förmodan inte skulle få den omfattning som beslutats, är han beredd att vidta behövliga åtgärder. Mot bakgrunden av ett så starkt uttalande från ministern finns det enligt vår mening inte något skäl för riksdagen att i anledning av de här behandlade motionerna vidta någon åtgärd.

Även frågan om omhändertagande av miljöfarligt avfall omfattas av 1975 års riksdagsbeslut. Att SAKAB:s planerade anläggning för omhändertagande och behandling av detta avfall inte har kunnat förverkligas är att beklaga. Man må ju ändå erinra om att miljödebatten i Sverige och rent av det kommunala vetot, som f. ö. inte är tillämpligt i denna fråga, faktiskt haft en negativ effekt när det gäller SAKAB:s ansträngningar att finna en lämplig lokaliseringsort för sin anläggning. Det torde råda stor enighet i landet om nödvändigheten av anläggningen, men alltför ofta anføres det något snäva synsättet att anläggningen kan placeras på många platser men inte i den egna kommunen.

Samhället är illa betjänt av överdrifter beträffande förmodade faror med den här typen av anläggningar. Tillåter vi oss att ha en industri av den här typen, som förvisso betyder mycket för landets sysselsättning och ekonomi, måste vi också i konsekvensens namn vara beredda att ta hand om sådana anläggningars avfall. Vi har helt enkelt inte rätt att skjuta problemet åt sidan. Jordbruksministern har också på den här punkten gjort hoppingivande uttalanden. Således har han konstaterat att frågan nu synes befinna sig i ett avgörande skede. Det kan knappast tolkas på något annat sätt än att lokaliseringsfrågan under de närmaste månaderna kommer att få sin slutgiltiga lösning. För den skull bör dagens riksdagsbehandling inte heller på denna punkt ge anledning till någon åtgärd från riksdagens sida.

Jag vill avslutningsvis beröra frågan om dryckesförpackningar. Utskottet är enigt beträffande en grundläggande syn, nämligen att återanvändnings-

principen skall utgöra grunden för avfallshanteringen. Utskottets uttalande att dryckesförpackningar i princip bör vara av återvinningskaraktär tycker vi är bra. När utskottet således konstaterar att en övergång till returförpackningar för öl och läskedrycker bör ske, utgår vi från att man med returförpackning i detta sammanhang också avser den på marknaden förekommande aluminiumburken. Därvid är att märka att denna förpackning rimligen inte kan vara en returförpackning i den mer vedertagna meningen utan är tänkt att återgå som en värdefull råvara för nedsmältning och användning i nyproduktionen. Vad beträffar flaskor för vin och spritdrycker har utskottet framfört den uppfattningen att dessa flaskor skall beläggas med pant och följaktligen återtagas av Systembolaget. Vi har emellertid full förståelse för de invändningar som har riktats häremot från Systembolagets sida; man konstaterar att detta skulle medföra en kraftig försämring av arbetsmiljön för de anställda i Systembutikerna. Med tillfredsställelse kan man därför konstatera Systembolagets uttalade vilja att medverka till att många av de förpackningar som nu är engångsglas byts ut mot returglas av leverantören Vin- och Spritcentralen. Jag fäster, herr talman, rent av så stor vikt vid detta Systembolagets uttalande att en närmare kunskap om hur stor andel av de nuvarande engångsglasen som kan utbytas mot returförpackning bör inhämtas innan den av utskottet uttalade begäran om en mer generell återtagningsplikt verkställs.

Det kan rent av vara på det sättet att den återstående andelen av engångsglasen blir så pass liten att fördelarna med en skyldighet att återta alla glas inte kommer att svara mot den olägenhet som naturligtvis är förenad med den typen av åtgärd.

Herr talman! Jag har i inget fall någon från utskottets mening avvikande uppfattning och yrkar därför bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall så här på slutändan inte försöka locka upp någon till genmäle – jag antar att debatten nu är slut. Jag vill bara anföra några saker till protokollet.

För det första tror jag att den av mig nämnda fonden, som är avsedd att hjälpa de små bruken, behövs för att kommunerna skall komma i gång med en verksamhet på detta område och för att de små bruken skall kunna överleva. Det framhålls i betänkandet att fonden inte löser problemen, men jag tror ändå att den kan ge ett bidrag.

Jag vill för det andra peka på något som inte har nämnts i debatten men som har redovisats i en skrivelse från SAKAB. Om SAKAB inte får etablera sin centrala behandlingsanläggning på den plats som man tänkt sig, nämligen på fastigheten Norrtorp i Kumla kommun, utan måste förlägga denna anläggning någon annanstans i landet, får man räkna med en avsevärd fördröjning i arbetet på att få till stånd denna. Den planering som bedrivits har utgått från att behandlingsanläggningen skall lokaliseras just till den plats som jag nämnt. Det är därför – om jag får uttrycka mig så – en stor risk för att

Torsdagen den
29 maj 1980

Avfallshantering
m. m.

anläggningen, om man har bråttom, ändå kommer att hamna där. Därför är det också så viktigt att de miljökrav som jag har nämnt blir beaktade.

Jag kan slutligen instämma med Einar Larsson i att jordbruksutskottets betänkande nr 40 kan betraktas som ett viktigt miljödokument, om de tankar som där redovisas också kommer att bli genomförda i praktiken.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 1 av Svante Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svante Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkande 40 mom. 1 a röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit reservation 1 av Svante Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svante Lundkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 154

Nej – 153

Mom. 1 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 389 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Israelsson begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkande 40 mom. 1 b röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit motion 389 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 292

Nej – 15

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 2 av Svante Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svante Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkande 40 mom. 3 röstar ja.
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservation 2 av Svante Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svante Lundkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 153

Mom. 4 och 5

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 3 av Börje Stensson och Esse Petersson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Börje Stensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkande 40 mom. 6 röstar ja.
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservation 3 av Börje Stensson och Esse Petersson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Börje Stensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 274
Nej - 33

§ 5 På förslag av talmannen beslöts att kammaréns förhandlingar skulle fortsättas vid ett senare sammanträde.

§ 6 Kammarén åtskildes kl. 23.55.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

Nr 157

Torsdagen den
29 maj 1980

*Avfallshantering
m. m.*